

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

LYDIA SUVANTO JA VIOLA LINDBERG

Koulupoissaolojen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun
henkilökunnan näkökulmasta

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Lindberg Viola ja Suvanto Lydia

Koulupoissaolojen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen: Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun henkilökunnan näkökulmasta

Opinnäytetyö, AMK

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Marraskuu 2023

Sivumäärä: 51

Koulupoissaolot ovat kasvussa ja niiden ennaltaehkäisy on valtakunnallisesti ajankohtainen aihe. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun henkilökunnan kokemuksista oppilaiden koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Työ antoi kokemuksellista tietoa olemassa olevista käytänteistä ja niiden vaikuttavuudesta sekä ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen kehittämisestä. Tutkimuksen tavoitteena oli selkeyttää koulun tarpeita koulupoissaolojen ennaltaehkäisevän työn tekemiseen ja varhaiseen puuttumiseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa perehdyttiin koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen sekä yleisesti koulupoissaoloilmiöön ja siihen liittyviin tekijöihin. Tutkimuksellinen opinnäytetyö toteutettiin laadullisesti käyttäen tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Haastatteluihin osallistui Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun henkilökuntaa. Saadut tulokset analysoitiin teoriasidonnaista sisällönanalyysiä käyttäen.

Tulokset osoittivat koulupoissaoloihin liittyvän valtakunnallisen murrosvaiheen ja rajallisten resurssien näkyvän koulussa tehtävässä työssä. Kouluhenkilökunnan näkökulmasta koulupoissaoloihin pyritään vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi olemassa olevin keinoin, mutta selkeää työn toteuttamistapaa ei ole vielä muodostunut. Varhaiseen puuttumiseen on määritelty toimintamalli, joka velvoittaa toimenpiteisiin oppilaan 50 tunnin poissaolon kohdalla. Poissaoloihin puuttuminen koetaan kuitenkin osin tehottomaksi. Toimiva työ edellyttää yhteistyötä huoltajien ja sosiaalipalveluiden kanssa sekä kouluhenkilökunnan roolituksen selkeyttämistä ja työhyvinvointiin panostamista sekä ympäristöön liittyvien tekijöiden huomioimista.

Toimintamalleja ja yhtenäisiä käytänteitä on pyritty kehittämään sekä valtakunnallisella tasolla että koulun sisällä. Opinnäytetyö osoitti, ettei lakiin ja opetussuunnitelmaan tehtyjen ennaltaehkäisevää työtä koskevien muutosten tueksi ollut valtakunnalliselta tasolta tarjottu tarpeeksi tietoa. Tutkimus selkeytti ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen käytänteitä ja niihin liittyviä haasteita Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulussa. Opinnäytetyöstä saatu tieto on hyödynnettävissä koulun sisäisiä toimintatapoja kehitettäessä ja niitä käytäntöön otettaessa. Kehittäminen tulisi tehdä koulun sisäisen dialogin avulla huomioiden mahdollinen osaamisen päivittämisen tarve.

Avainsanat: Koulupoissaolot, ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen, kehittäminen

ABSTRACT

Lindberg Viola ja Suvanto Lydia

Prevention and early intervention of school absenteeism: From the point of view of the staff of Taatila upper secondary school

Bachelor's thesis

Degree Programme in Social Services

November 2023

Number of pages: 51

The school absenteeism rates are on the rise, and for that reason there's a nationwide effort to develop effective models for prevention. The purpose of the study is to gather the experiences of the staff at Taatila upper secondary school regarding the prevention and early intervention of student absenteeism. This work provides experiential knowledge about existing practices and their effectiveness, and suggestions for improving prevention and early intervention. The aim of the study is to clarify the school's needs in the work of prevention and early intervention against student absenteeism.

In the thesis prevention and early intervention of student absenteeism were studied, as well as the general phenomenon of school absenteeism and related factors. The research-based thesis was implemented using qualitative method with thematic interviews as the data collection technique. The participants in the interviews were the staff of Taatila upper secondary school. The obtained results were analyzed using theoretical content analysis.

The results indicate that a nationwide transitional phase concerning school absenteeism and limited resources affecting the work carried out at the school. From the perspective of the school staff, efforts are made to prevent student absenteeism using existing methods, but a clear method of implementation has not yet been established. There's operations model in early prevention that requires action after 50 hours of student absence. Intervening in absenteeism is partly perceived as ineffective. Successful work requires collaboration with guardians and social services, as well as clarifying the role of school staff. It also necessitates investing in well-being at work, considering environmental factors.

Models of operation and consistent practices have attempted to develop both at the national level and within the school. The thesis showed that there was not enough information provided at the national level to support the preventive work related changes made to the law and core curriculum. The research clarified the practices of preventive work and early intervention and the associated challenges at Taatila upper secondary school. The information obtained from the thesis can be utilized in developing internal school practices and implementing them. Development should be done through internal dialogue within the school, considering the possible need for updating skills.

Keywords: School absenteeism, prevention, early intervention, development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KOULUPOISSAOLOT	7
2.1 Käsitteenä	7
2.2 Poissaolotyypit	8
2.3 Taustatekijät	9
3 KOULUPOISSAOLOJEN ENNALTAEHKÄISY	10
3.1 Tarkoitus ja keinot	10
3.2 Kouluun kiinnittyminen	13
4 VARHAINEN PUUTTUMINEN KOULUPOISSAOLOIHIN	15
4.1 Tarkoitus ja keinot	15
4.2 Koulun henkilökunnan roolit	16
4.3 Koulun ulkopuolisten toimijoiden kuvaus	19
5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	19
5.1 Aiheen valinta ja työnjako	19
5.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	20
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	21
6.1 Tilaajataho	21
6.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä	21
6.3 Teemahaastattelu työmenetelmänä	22
6.4 Haastattelun suunnittelu ja toteutus	23
6.5 Aineiston analysointi.....	24
7 TULOKSET	26
7.1 Ennaltaehkäisevän työn käytänteet.....	26
7.2 Varhaisen puuttumisen toimintamalli.....	27
7.3 Toimivan työn edellytykset	28
7.3.1 Yhteistyö	28
7.3.2 Osaaminen ja työhyvinvointi.....	29
7.3.3 Ympäristö	31
7.4 Kehityskohteet	33
7.4.1 Toimintamallit ja käytänteet.....	33
7.4.2 Resurssit	34
7.4.3 Yhteistyö	35
7.4.4 Työyhteisön hyvinvointi.....	36
7.4.5 Tarvelähtöisyys	37
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	37

9 POHDINTA	42
9.1 Eettisyys.....	42
9.2 Luotettavuus	43
9.3 Jatkotutkimuksen ja kehittämisen mahdollisuudet	45
9.4 Oma oppiminen.....	46
LÄHTEET	47
LIITE 1: TEEMAHAASTATTELURUNKO	51

1 JOHDANTO

Opetushallituksen (2020) tekemän selvityksen mukaan koulupoissaolot ovat lisääntyneet ja ne vaikuttavat olevan edelleen kasvussa. On tärkeä selvittää, millaiset ovat koulun tämän hetken valmiudet poissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen, sekä miten niitä voisi kehittää ja yhtenäistää. Aihe on ajankohtainen myös elokuussa 2023 voimaanastuneen lakimuutoksen myötä. Perusopetuslaki edellyttää jatkossa opetuksen järjestäjää ennaltaehkäisemään, seuraamaan ja puuttumaan poissaoloihin suunnitelmallisesti (Perusopetuslaki 628/1998, 26 § 2 mom).

Opinnäytetyössämme haastattelemme Liedossa sijaitsevan Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun henkilökuntaa. Selvitämme heidän näkemyksiään koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Henkilökunnan näkökulmien esiin nostaminen on tärkeää, sillä he toteuttavat käytännön työtä koulussa. Toimintatapojen selkeyttäminen ja yhtenäistäminen koulun sisällä on tehokkaan ennaltaehkäisevän työn ydin.

Rajaamme aiheen ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen, koska koemme niihin liittyvien toimien vaikuttavan suuresti oppilaiden viihtymiseen koulussa ja sitä kautta poissaoloihin. Ennaltaehkäisevän työn tulisi nivoutua koulun arkeen, sillä henkilökunnan resurssit ovat rajallisia. Opinnäytetyö avaa opettajien ja muun kouluhenkilökunnan kokemuksia, tarpeita ja toiveita ennaltaehkäisevästä työstä.

Suomessa koulupoissaolojen tutkimus on painottunut opinnäytetöihin. Tutkimukset keskittyvät pääasiassa toisen ja kolmannen tuen tasoon eli poissaolojen jo ilmentyessä. Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta tehdyt tutkimukset ovat olleet vähäisiä, vaikka ennaltaehkäisevät käytänteet ovat tärkeitä koulupoissaoloja tarkastellessa. Pitkittyneet poissaolot alkavat harvoin yhtäkkiä.

Ennaltaehkäiseviin toimiin tulisi kuulua selkeä poissaoloihin puuttumisen malli, joka on osa koulun arkea ja johon sekä nuoret, huoltajat että koko koulun henkilökunta sitoutuvat. (Pelkonen & Virtanen, 2021.)

Opinnäytetöiden lisäksi koulupoissaoloihin liittyen on tehty valtiorahoitteisia tutkimuksia, hankkeita ja selvityksiä. Viimeisimpänä on toteutettu Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen hanke, jossa kehitetään valtakunnallista sitouttavan koulu yhteistyön mallia yhdessä kuntien ja koulujen kanssa. Malli on tarkoitus vakiinnuttaa perusopetukseen valtakunnallisesti vuosina 2023-2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi vastaa hankkeen arvioinnista ja tuottaa ehdotuksen oppilaiden poissaolojen valtakunnallisesta raportoinnista. (Opetushallitus, 2022b.)

2 KOULUPOISSAOLOT

2.1 Käsitteenä

Oppivelvollisuus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 1 luku 2 § 4 mom.). Jokaiselle oppilaalle tulee joskus poissaoloja, mutta pitkittyessään ne muuttuvat ongelmallisiksi. Yleisesti jaoteltuna koulu-poissaolot voivat olla joko luvallisia poissaoloja, joita ovat huoltajan selvittämät, sairaus- tai muut poissaolot, ja vastaavasti luvattomia ovat ne poissaolot, joita ei ole myönnetty luvallisesti oppilaalle (Ennaltaehkäisyn projektiryhmä, n.d., kohta Mikä on ongelmallinen poissaolo?). Koulupoissaolot alkavat tavallisesti myöhästelyn lisääntymisestä ja yksittäisistä poissaoloista. Jatkuvasti säännöllisemmiksi ja pitkäkestoisimmaksi muuttuvat poissaolot hankaloittavat oppilaan palaamista säännölliseen koulunkäyntiin. Ennakoimalla opettajat ja muut koulun ammattilaiset voivat ennaltaehkäistä koulupoissaolojen syntymistä. (Ennaltaehkäisyn projektiryhmä, n.d., kohta Oppilailla on oikeus säännölliseen koulunkäyntiin.)

Opetuksen järjestäjillä on tehtyjen arviointien perusteella pääsääntöisesti ole-massa kirjattu malli poissaolojen seuraamiseen ja niihin puuttumiseen, mutta eri tahot tulkitsevat eri lailla, milloin poissaolot aiheuttavat huolta. Tämän li-säksi huoltajilla ei välttämättä ole tietoa, miten eri poissaolotilanteessa tulee toimia. Jopa 20 prosenttia huoltajista hyväksyy poissaolon, vaikkei siihen olisi varsinaista syytä. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 2022.)

Poissaoloja tarkastellessa on tärkeä huomioida, ettei perusopetukseen ole lainsäädännössä määritelty tunti- tai kurssimääriä. Tämä tarkoittaa, etteivät poissaolot itsessään aiheuta luokalle jäämistä tai suorituksen hylkäämistä. Opetusta voidaan järjestää oppimissuunnitelman mukaisesti antamalla oh-jaus, oppimateriaalit sekä arviointipalaute myös kotiin tai muuhun paikkaan. (Opetushallitus, n.d.-a)

2.2 Poissaolotyypit

Poissaolot jaetaan tutkimuksissa ja kirjallisuudessa usein neljään poissaolo-tyyppiin, joita ovat koulukieltäytyminen, pinnaaminen, ensisijaisesti huoltaja-lähtöinen poissaolo sekä ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo (Heyne, ym., 2019, viitattu lähteessä Pelkonen, ym., 2022, s. 288-289). Pelkonen, ym. (2022, s. 288-289) ovat kirjallisuuskatsauksessaan tarkastelleet kaikkiin kou-lupoissaolotyyppeihin liittyviä yksilö- ja ympäristötekijöitä samanaikaisesti. Koulupoissaolot ovat ilmiönä epäyhtenäinen ja käsitteellisesti hankalasti mää-riteltävä. Suomenkielisen tutkimuksen tekeminen on ollut haastavaa puutteel-lisen käsitteistön vuoksi. Täten tutkimuksissa viitataan usein ylempänä mainit-tuun Heynen, ym. uusimpaan käsitteelliseen näkökulmaan. Käsitteet eivät it-sessään ole uusia, mutta niiden erottaminen toisistaan ja tarkka määrittely on. Lisäksi ensisijaisesti koululähtöisen poissaolon tunnistaminen koulupoissaolo-tyyppinä on uusi näkökulma.

Koulukieltäytymisessä kouluun meneminen aiheuttaa nuorelle usein negatiivi-sia tunteita kuten ahdistusta. Vanhemmat ovat tietoisia koulupoissaoloista ja yrittävät tukea koulunkäynnissä. Pinnaaminen tarkoittaa tietoista valintaa olla

menemättä kouluun joko koko päiväksi tai joillekin tunneille. Vanhemmat eivät usein ole tietoisia poissaoloista. Ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo on nuoren vanhemmista lähtöisin ja syynä voi olla esimerkiksi kotityöt tai se, ettei vanhempi ponnistele nuoren saamiseksi kouluun. Ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo tarkoittaa koulun toiminnan aiheuttavan nuorelle poissaoloja. Koululähtöistä poissaoloa voivat olla esimerkiksi koulusta erottaminen huonon käytöksen tai oppimisvaikeuksien vuoksi. Luokittelu ei ole aina helppoa, eikä poissaolotyyppien tarkoituksena ole leimata nuorta, vanhempia tai koulua, vaan lisätä ymmärrystä poissaolojen luonteesta. Lisäksi syytekijät ovat usein moninaisia ja toisiinsa kietoutuneita. (Pelkonen, ym., 2022, s. 289, 294.)

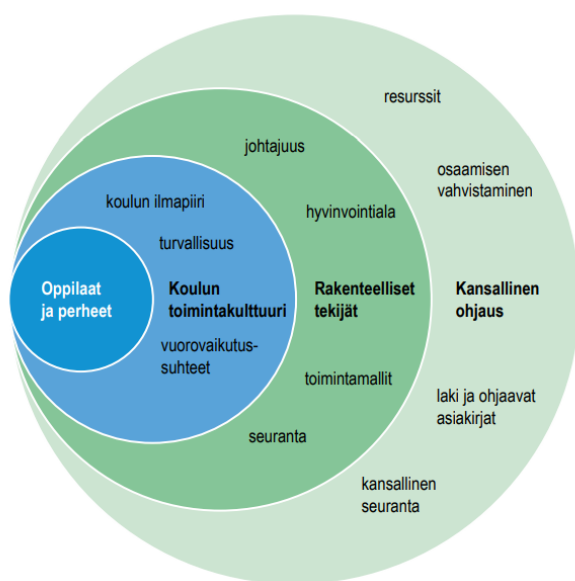
2.3 Taustatekijät

Koulupoissaolojen taustalla tunnistettavia syitä on jopa 60, jotka ovat luokiteltu eri tekijöihin. Taustalla voivat olla lapsen, vanhemmuuteen, perheeseen, kouluun, ikätovereihin ja yhteisöön liittyvät tekijät. Oppilaan koulunkäyntiin voivat vaikuttaa mielenterveyshaasteet ja ongelmallinen suhde auktoriteetteihin koulussa, huonot vanhemmuustaidot ja lapsen kaltoinkohtelu sekä perheen heikko sosioekonominen asema. Ikätovereiden painostus tehdä sopimattomia tekoja kuten kiusata ja osallistua jengitoimintaan huonontavat kiinnostusta koulua kohtaan. Koulussa vaikuttavat oppilaan huono suhde opettajaan, huono ilmapiiri, merkityksettömältä tuntuvat opinnot ja läsnäolon puutteellinen seuraaminen. Yhteisötasolla koulunkäyntiin vaikuttavat riittämättömät sosiaali- ja terveystalvelut ja etniseen taustaan liittyvät jännitteet. (Kearney, 2016, s. 9-10.)

Kearney, ym. (2022) totesivat tutkimuksessaan, että koulupoissaoloja on tarpeen tarkastella laajemmasta näkökulmasta. Laajan yhteiskunnallisen vaikutuksen ymmärtäminen antaa mahdollisuuden systeemiseen kehitykseen. Koulupoissaolojen vaikutuksia tarkastellessa huomio kiinnittyy yksilöllisten tekijöiden lisäksi yhteiskunnallisiin tekijöihin ja hallinnollisiin rakenteisiin sekä niiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja muutoksiin (Markkanen ym., 2023, s. 30).

Voidaan ajatella, että tarkoitus ei ole luoda karttaa perille, vaan kompassi suunnannäyttäjäksi (Kearney, ym. 2022).

Koulupoissaolojen sosioekologisessa tarkastelussa voidaan nähdä neljä tasoa (Kuva 1). Tarkastelun keskiössä ovat oppilaat ja heidän perheensä. Heitä lähimpänä eli toisella tasolla on koulun toimintakulttuuri, johon kuuluu ilmapiiri, turvallisuus ja vuorovaikutussuhteet. Kolmannella tasolla kuvataan rakenteellisia tekijöitä, joita ovat johtajuus, hyvinvointiala, toimintamallit sekä seuranta. Neljännellä tasolla on kansallinen ohjaus. Siihen kuuluvat resurssit, osaamisen vahvistaminen, laki ja ohjaavat asiakirjat sekä kansallinen seuranta. (Markkanen ym., 2023, s. 30.)

Kuva 1. Koulupoissaolojen tarkastelu sosioekologisen mallin näkökulmasta (Markkanen ym., 2023, s. 30.)

3 KOULUPOISSAOLOJEN ENNALTAEHKÄISY

3.1 Tarkoitus ja keinot

Poissaolojen ennaltaehkäisy on tärkeää, sillä säännöllistyessään ja pitkittyessään poissaolot hankaloittavat oppilaan palaamista koulunkäyntiin. Iso asia ennaltaehkäisyn kannalta on, että koulussa seurataan poissaoloja, mutta

myös positiivinen suhtautuminen läsnäoloon tulee muistaa. Poissaoloja ennaltaehkäiseviä keinoja ovat oppilaan kouluun kiinnittymisen sekä säännöllisen koulunkäynnin tukeminen ja tietous poissaolojen ensimerkeistä koulussa ja kotona. (Ennaltaehkäisyn projektiryhmä, n.d.) Kouluilla on käytössään kattavasti opetuksen järjestäjän laatimia poissaolon toimintamalleja, joissa on kuvattu laajasti toimia pitkittyneissä poissaoloissa. Ennaltaehkäisevän työn kuvaus on kuitenkin vähäisempää. (Markkanen ym., 2022, s. 10.)

Osana vuosien 2021–2022 kehittämistyötä Koulutuksen kansallinen arviointikeskus Karvi arvioi koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn ja niihin puuttumiseen liittyviä käytäntöjä. Arviointi tehtiin perusopetuksen 5.–9.luokilla. Keskiössä olivat yhteisötyön mahdollistavat hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut sekä kouluun kiinnittymistä tukevat ja poissaoloja ehkäisevät käytännöt ja pedagogiset ratkaisut sekä toimintatavat poissaoloihin puuttumiseen. Tietoa tuotettiin kansallisen toimintamallin laatimisen tueksi. (Markkanen ym., 2022, s. 3.) Saatujen tietojen pohjalta arviointiryhmä julkaisi syyskuussa 2022 väliraportin, jossa nousi esiin poissaoloja ehkäisevien toimintatapojen kuvaamisen osoittautuneen kouluissa haasteelliseksi. Ehkäisevän työn näkökulmaa tulee suunnata kohti läsnäolon tukemista, sillä oppilaiden kouluun kiinnittyminen, hyvinvointi ja koulun myönteinen vuorovaikutuskulttuuri ovat poissaolojen ehkäisyssä merkityksellisiä tekijöitä. (Markkanen ym., 2022, s. 5.)

Ennaltaehkäisevä työ vaatii osaamista koulu yhteisössä. Moni nuori kokee koulunkäynnin merkityksettömäksi ja suhtautuminen koulunkäyntiin on muuttunut kyynisemmäksi (Pulkinen & Juhanpelto, 2017, s. 106). Siksi on hyvin tärkeää vahvistaa oppilaiden osallisuutta kouluun kiinnittymisen tukemisessa ja poissaoloihin liittyvien toimenpiteiden kehittämisessä (Markkanen ym., 2022, s. 31).

Sitouttava koulu yhteisötyö -hanke ja sen jatkotoimenpiteet ovat esimerkki kokonaisuudesta, jossa pyritään vaikuttamaan koulupoissaoloihin jokaisella sosioekologisella tasolla. Osana hankkeen toimia on tehty muutos perusopetuslain 26 pykälään, joka edellyttää jatkossa opetuksen järjestäjää ennaltaehkäisemään perusopetukseen osallistuvan poissaoloja sekä suunnitelmallisesti

seuraamaan ja puuttumaan koulupoissaoloihin (Perusopetuslaki 628/1998, 26 § 2 mom). Lisäksi Opetushallitus päivitti perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita vastaamaan perusopetuslain muutosta. Päivitettyjä lukuja ei ole uudistettu kokonaisuudessaan, vaan koulujen toimintakulttuuria sekä koulupoissaoloihin puuttumista koskeviin lukuihin on tehty lisäyksiä. Muutokset on tehty lukuihin 4.2: toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, 5.1: yhteinen vastuu koulupäivästä ja 5.6: paikallisesti päätettävät asiat. Myös lukuun 8.1: paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma, on tehty täsmennys. Opetuksen järjestäjät on veloitettu kuvaamaan paikallisessa opetussuunnitelmassa toimintamallia, jonka avulla oppilaiden poissaoloja ehkäistään, seurataan ja niihin puututaan. Poissaolojen ehkäisemisessä on tärkeää huomioida erityisesti tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, ja sitä tulee tukea koulun arkisissa tilanteissa. (Opetushallitus, 2023a.)

Opetushallitus tukee opetuksen järjestäjiä ja koulujen henkilöstöä laki- ja opetussuunnitelman perusteiden muutosten toimeenpanossa. Tukeen sisältyy maksuttomia täydennyskoulutuksia, jotka toteutetaan loppuvuodesta 2023. Lisäksi paikallista poissaoloja ehkäisevää kehittämistyötä tuetaan uudella verkkosivustolla, jonka on arvioitu valmistuvan vuoden 2024 alussa. Sivulle on kerätty tietoa ja tukimateriaalia säännöllisen koulunkäynnin tukemiseen sekä paikallisia esimerkkejä keinoista, jotka vähentävät ja ennaltaehkäisevät koulupoissaoloja. Se sisältää myös verkkokoulutuskokonaisuuden, johon sisältyy asiantuntijaluentoja sekä lyhytvideoita. Sivusto on suunnattu perusopetuksen järjestäjien, opettajien ja rehtoreiden lisäksi lasten ja nuorten vanhemmille. (Opetushallitus, 2023b.)

Valtio myöntää lisäksi puolen miljoonan euron suuruisen erityisavustuksen, jota ovat voineet hakea kunnat, kuntayhtymät, yliopistot (harjoittelukoulut) sekä yksityiset opetuksen järjestäjät. Avustus on suunnattu koulupoissaoloja koskevien perustemuutosten toimeenpanoon sekä poissaoloja ehkäisevien paikallisten toimintamallien alueelliseen levittämiseen, ja sen avulla on myös mahdollisuus vahvistaa opetuksen järjestäjien ymmärrystä poissaoloilmiöstä. (Opetushallitus, 2023b.)

Kouluille pyritään kehittämään yhtenäinen toimintamalli, jolla vähennetään ja ennaltaehkäistään koulupoissaoloja yhteistyössä kotien kanssa, tuetaan oppilaiden kiinnittymistä kouluun sekä tunnistetaan ja autetaan oppilaita, joilla on haasteita säännöllisessä koulunkäynnissä. Malli vakiinnutetaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Perusopetuslakiin ja perusopetuksen ope-
tussuunnitelman perusteisiin tehdyt muutokset ohjaavat koulujen toimintaa ja koulutukset, verkkosivusto sekä erityisavustukset tukevat niiden toteuttamista. (Opetushallitus, n.d.-d.) Kansallisella ohjauksella pyritään siis vaikuttamaan rakenteellisiin tekijöihin ja koulun toimintakulttuuriin, jolloin oppilaiden ja perheiden hyvinvointia voitaisiin parantaa. Poissaolot ovat yhteydessä oppilaiden hyvinvointia heikentäviin ja syrjäytymistä aiheuttaviin tekijöihin, kuten mielen-
terveysongelmiin ja riskikäyttäytymiseen, joten varhainen puuttuminen koulu-
poissaoloihin on tärkeää (Opetushallitus, 2023b).

3.2 Kouluun kiinnittyminen

Dosentti Tuomo Virtanen on väitellyt kouluun kiinnittymisestä kirjoittaen kouluun kiinnittymisen olevan käsite, jonka avulla pyritään ymmärtämään kou-
lussa menestymisen edellytyksiä sekä koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Se kuva-
vaa yleisellä tasolla oppilaan suhdetta koulunkäyntiin; se on oppilaan ja hänen
kouluympäristönsä välinen vuorovaikutussuhde. (Virtanen, 2017, s. 4.)

Kouluun kiinnittymisen tutkimus on alkanut 1980-luvun alussa Fred Newman-
nin sekä 1980-luvun lopulla Jeremy Finnin toimesta. Finnin mukaan koulusta
pois vetäytyminen on pitkäkestoinen prosessi. Heikko osallistuminen aiheuttaa
heikkoa koulumenestystä, jolloin kouluun kuulumisen tunne ja arvostus kou-
lunkäyntiä kohtaan heikkenevät. Jos oppilasta ei pystytä tukemaan opetuksen
ja kasvatuksen keinoin, voi seurauksena olla äärimmäinen kiinnittymättömyys
eli koulun keskeyttäminen. Finnin kuvaus on luonut pohjan myöhemmälle op-
pilaan kouluun kiinnittymisen tutkimukselle. (Virtanen, 2017, s. 4.)

Kouluun kiinnittymisen prosessi on moniulotteinen, mutta siihen voidaan vai-
kuttaa. Sillä on vahva yhteys oppilaan oppimiseen ja kehittymiseen. Se

koostuu kolmesta ulottuvuudesta, jotka ovat tunneperäinen kouluun ja sen yhteisöön kuulumisen ja kiinnittyminen, kognitiivinen kiinnittyminen eli koulun kokeminen merkityksellisenä sekä toiminnallinen kiinnittyminen eli osallistuminen koulun toimintoihin. Tunneperäisellä kiinnittymisellä tarkoitetaan oppilaan kouluun liittyviä tunteita, joita ovat kouluun kuulumisen tunteet, mielenkiinto opiskeltavia asioita kohtaan, ilo ja into opiskelussa tai vastaavasti tylsistyminen, surullisuus tai ahdistuneisuus. Kognitiivinen kiinnittyminen sisältää esimerkiksi arvostuksen koulunkäyntiä kohtaan, itsesäätelyn ja opiskelustrategiat. Toiminnalliseen kiinnittymiseen kuuluu oppilaan näkyvä käyttäytyminen eli aktiivinen osallistuminen, tehtävien palauttaminen ja läsnäolo. (Virtanen, 2017, s. 4-6.)

Virtanen (2017, s. 11-12) on hahmotellut mallia oppilaiden kouluun kiinnittymisen parantamiseksi, jossa kiinnittymisen edistäminen jäseneltäisiin kolmipor-taisen tuen mallia mukailleen. Alimmalla tasolla tapahtuva *oppilaan kouluun kiinnittymisen jatkuva vahvistaminen* tarkoittaa ennaltaehkäisevää toimintaa, joka on osa koulun yhteisöllistä oppilashuoltoa ja koskee kaikkia koulun oppilaita. Se on koko koulun henkilökunnan tekemää ennaltaehkäisevää työtä sekä oppilaiden että huoltajien kanssa. Toisella tasolla oleva *oppilaan uudelleen kouluun kiinnittäminen*, tapahtuu yksilökohtaisessa sekä yhteisöllisessä oppilashuollossa. Sillä tarkoitetaan niiden oppilaiden kanssa työskentelyä, jotka osoittavat merkkejä heikosta kouluun kiinnittymisestä esimerkiksi koulu-poissaolojen kautta. Koulun sisäinen yhteistyö luokanvalvojan, erityisopettajan ja oppilashuoltoryhmän välillä on tällöin tärkeää, kuten myös intensiivinen koti-koulu-yhteistyö ja opiskelun merkityksen korostaminen. Kolmas eli intensiivisin tuen muoto on yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluva *oppilaan kouluun kiinnittymisen uudelleen rakentaminen silloin, kun oppilas on jo osittain tai kokonaan irtaantunut koulusta*. Sen tavoitteena on saada oppilas takaisin koulu-työhön tai estää koulunkäynnin keskeyttäminen. Koululla on tehtävä jatkuvaa oppilaan kouluun kiinnittymisen ja sen kehityssuunnan arvioimista, jotta tavoite saavutetaan.

Alimmalla tasolla tapahtuva oppilaiden osallistumista tukeva päivittäinen työ on perusta kouluun kiinnittymiseen. Ilman toimivaa perustason työtä ei mallin

ylemmillä tasoilla tapahtuvat toimenpiteet välttämättä olennaisesti paranna kouluun kiinnittymistä. (Virtanen, 2017, s. 13.)

4 VARHAINEN PUUTTUMINEN KOULUPOISSAOLOIHIN

4.1 Tarkoitus ja keinot

Oppilaiden ongelmien vaikeutumista ja niiden kasautumista voidaan vähentää varhaisella puuttumisella. Sen avulla voidaan myös ehkäistä monien palveluiden tarvetta. Varhainen puuttuminen edellyttää aktiivista ja suunnitelmallista työtä koulun arjessa osana yhteisöllistä oppilashuoltotyötä, jolloin oppilaat saavat oikea-aikaista apua ja tukea (Markkanen ym., 2022, s. 150).

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan yksinkertaistettuna sitä, että havaittuihin oppilaan ongelmiin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen käsittää myös erilaiset keinot ja tavat, joilla tartutaan oppilaan käyttäytymiseen, oppimisen pulmiin tai hänen hyvinvointiansa uhkaaviin tekijöihin. Varhaisessa puuttumisessa ei ole selkeää menettelykaavaa, jonka mukaan olisi mahdollista toimia kaikissa tilanteissa. (Huhtanen, 2007, s. 28.)

Varhaisen puuttumisen keinoja ovat esimerkiksi oppilaan kanssa keskustelu hänen poissaolotilanteestaan, yhteydenotto huoltajaan oppilaan poissaoloihin liittyen sekä muiden opettajien ja asiantuntijoiden kanssa keskustelu koulunkäynnin tuen suunnittelusta ja toteuttamisesta. Taustalla olevia syitä voidaan kartoittaa keskustelun lisäksi muun muassa ISAP-kartoituslomakkeella. Taus-tatekijän selvittäminen on tärkeää, jotta tilanteeseen voidaan puuttua oikealla tavalla. (Varhaisen puuttumisen ja vahvan tuen projektiryhmä, n.d.) Koulupoissaolot ovat yhteydessä hyvinvoinnin lisäksi heikentyneisiin oppimistuloksiin (Pusa ym., 2023).

4.2 Koulun henkilökunnan roolit

Mikäli oppilaan koulunkäynti ei suju, siihen puututaan koulussa. Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (Perusopetuslaki 628/1998, 30 § 1 mom). Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmassa lukee, että jokaisella koululla tulee olla toimintamalli poissaolojen seuraamisesta ja niistä ilmoittamisesta sekä niihin puuttumisesta (Opetushallitus, 2014). Lähes kaikissa kouluissa tai kunnissa onkin käytössä poissaoloihin puuttumisen malli, mutta toimivia käytänteitä tarvittaisiin kuitenkin lisää (Määttä ym., 2022, s. 34).

Varhaisen puuttumisen prosessi alkaa opettajan osalta ennakointi- tai arviointivaiheessa, kun hän tekee havaintoja ja tulkitsee niitä. Vanhemmat osallistuvat prosessiin alkuvaiheessa ja heillä tulisi olla tieto koulussa tapahtuvista asioista. Opettajan tekemä tilanteen arviointi ja selkeyttäminen ovat aikaa vaativia prosesseja. Samaan aikaan voi olla käynnissä useita varhaisen puuttumisen prosesseja, jotka vievät opettajan aikaa. Prosessia pitkittää palveluiden riittämättömyys ja opettajien kokemus siitä, että puuttuminen oppilaan ongelmiin ei ole helppoa. Huolen kasvaessa opettajan omat keinot ja voimavarat voivat loppua, ja silloin haetaan muutosta eri asiantuntijatahojen avulla. (Huhtanen, 2007, s. 45-49.)

Koulun sisällä on siis oltava yhteydessä oppilashuollon palveluihin, mikäli koulun työntekijä arvioi oppilaan tarvitsevan kyseisiä palveluita. Yhteydenotto tehdään yhteistyössä oppilaan tai huoltajan kanssa, mikäli se on mahdollista. (Opetushallitus, 2022a.) Opettaja saa konsultoida asiantuntijoita, joiden työtehtäviin liittyy oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelu tai antaminen. Tarkoituksena keskustelussa on varmistaa, että oppilas saa oikea-aikaista ja riittävää tukea. Tiedot rajoittuvat keskustelussa opetuksen tai oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelun ja käytännön toteuttamisen kannalta tarpeellisiin asioihin. Harkintaa tulee käyttää siinä, mitkä tiedot ovat oppilaan opetuksen asiamukaisen järjestämisen kannalta välttämättömiä. Koulun henkilöstö on vaitiolovelvollinen tiedoista, joita he työssään saavat oppilaasta

ja perheestä, ja siksi niitä ei saa jakaa oppilaan kanssa työskentelemättömille. (Opetushallitus, n.d.-b.)

Konsultoitavana asiantuntijana voi olla esimerkiksi koulukuraattori. Koulukuraattorin työ on oppilashuoltoa, joka on yksilökohtaista ja se perustuu vapaaehtoisuuteen. Kuraattorin lisäksi oppilashuoltoa toteuttavat myös kouluterveydenhoitaja ja -psykologi. Koulukuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin tarjoamilla palveluilla voidaan täydentää oppilaan saamaa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. (Opetushallitus, n.d.-b.) Oppilashuoltolain mukaan ensisijaisesti oppilashuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona ja lisäksi oppilailla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 § 2 mom.).

Koulusosiaalityöstä vastaa koulussa koulukuraattori. Koulukuraattori voi vastata ammatillisella osaamisella ja yhteisöllisillä menetelmillä koulun tavoitteen oppimisympäristöstä, jossa kaikki voivat hyvin. Koulukuraattorin tärkeäksi työmuodoksi korostuu ennakoiva työ, johon sisältyy esimerkiksi tukioppilastoimintaan osallistuminen, sosiaalisten taitojen kehittäminen ja valmentaminen sekä opetusryhmien ryhmäytyminen. Koulusosiaalityössä tärkeää on kohtaaminen, muutokseen pyrkiminen ja vaikuttaminen. Koulukuraattori tekee tiivistä yhteistyötä kouluyhteisön työntekijöiden kanssa toimien myös konsultin roolissa. Opetushenkilöstöön kuuluvat voivat konsultoida kuraattoria hänen ammatilliseen erityisosaamiseensa liittyen. Tämä voi auttaa opetushenkilöstöä näkemään voimavaroja sekä osaamista yksilö- ja yhteisötasolla. (Wallin, 2011, s. 61, 86-89, 107-108.)

Oppilaanohjauksesta päävastuu on opinto-ohjaajalla. Ohjauksen tehtävänä on muun muassa kehittää oppilaiden valmiuksia selviytyä opintojen nivelvaiheissa ja muuttuvissa elämäntilanteissa. Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla pyritään edistämään muun muassa osallisuuden toteutumista sekä ehkäisemään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Käsiteltäviä aiheita oppilaanohjauksessa ovatkin esimerkiksi opiskelutaidot ja koulunkäynti, ammatit ja työelämä sekä itsetuntemus.

Tarvittaessa ohjausta saa henkilökohtaisesti tai pienryhmissä. (Opetushallitus, n.d.-c.)

Opetusvelvollisuuteen sitoutumattomia työntekijöitä nimitetään ainakin 16:lla eri nimikkeellä. Näitä oppivelvollisuuteen samankaltaisen työn omaavia nimikkeitä ovat muun muassa koulutukihenkilö, erityis- ja koulu yhteisötyöntekijä, erityissosiaaliohjaaja, koulusosionomi, koulutsemppari, koulu yhteisö-, hyvinvointi- ja kasvatusohjaaja, koulu kohtauttaja ja koulu psyykkari. (Markkanen, 2022, s 18.) Sitouttavan koulu yhteisötyön toiminnassa käytetään yläkäsitteenä nimitystä kouluvalmentaja, joka kuvaa kaikkia samankaltaista työtä toteuttavia työntekijöitä (Sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämishanke, 2023, kohta Johdanto).

Koulun työympäristössä toimiva kouluvalmentaja on helposti lähestyttävä aikuinen, jonka työtä on kohdata, kuulla, ohjata ja tukea oppilaita koulun arjessa. Työskentelyn tavoitteena on tukea myönteistä ilmapiiriä ja kouluun kiinnittymistä sekä ennaltaehkäistä poissaoloja ja vähentää oppilaslähtöisesti koulussa olemisen esteitä. Kouluun kiinnittymistä tukevaa ja poissaoloja ehkäisevää työtä ovat esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, hyvinvoinnin ja koulutyöhön kiinnittymisen tukeminen ja poissaolotilanteissa koulu yhteisöön liittyvien tekijöiden tunnistamisen tukeminen. (Sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämishanke, 2023, kohdat Kouluvalmentajatyö lyhyesti ja Työtä raamittavat tekijät.)

Kouluvalmentaja tekee työtään yhteistyössä koulun henkilöstön, huoltajien sekä verkostojen kanssa, ja työn sisällöstä päättää kouluvalmentajan palkkaama opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjän päätöksiin sisällöstä ja toimikentästä vaikuttavat muun muassa koulun henkilöstön ja muiden koulu ympäristössä toimivien henkilöiden työtehtävät sekä olemassa olevat rakenteet. Yhteistyökäytänteet ja työrooli rakentuvat koulun henkilöstön kanssa dialogin kautta. (Sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämishanke, 2023, kohta Yhteistyö.)

4.3 Koulun ulkopuolisten toimijoiden kuvaus

Koulun toimenpiteet ja oppilashuollon tuki eivät aina ole riittäviä, jolloin tarvitaan yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen tai nuorisotoimen kanssa (Opetushallitus, 2022a). Koulu toimii omien käytänteidensä mukaan, sillä lakisääteisen yhteistyön toteuttamistapaa ei ole määritelty (Opetushallitus, n.d.-b).

Opinnäytetyömme kohdekaupungissa Liedossa koulunuorisotyö on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen toimintaa, ja työ painottuu erityisesti yläkouluhin. Nuorisotyöntekijät Liedon kouluissa kohtaavat nuoria koulupäivän aikana ja pitävät säännöllisesti teematunteja, joiden aiheina ovat esimerkiksi stressinhallinta, kaveritaidot ja kiusaaminen. Kouluissa nuorisotyö keskittyy ryhmäytämiseen eli luokkien yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja hyvän ilmapiirin luomiseen. Tavoitteena heillä on rakentaa turvallinen ja kannustava ympäristö. Nuorisotyöntekijät työskentelevät yhdessä koulun henkilökunnan kanssa ja koulusta voidaan olla yhteydessä nuorisotyöntekijään. (Lieto, n.d.)

5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

5.1 Aiheen valinta ja työnjako

Koulupoissaolot kiinnostivat meitä aiheena opintojen alusta asti. Olemme molemmat tämän kiinnostuksen ohjaamana suorittaneet opintoihin kuuluvia harjoitteluita kouluympäristössä. Harjoitteluiden myötä selkeni, että haluamme tehdä kouluympäristöön sijoittuvan opinnäytetyön. Aloitimme aiheen työstämisen alkukeväästä 2023. Kävimme keskustelua aiheen ympärillä ja pyörittelimme eri näkökulmia. Loppukeväästä otimme yhteyttä tilaajatahoon ja kävimme paikan päällä keskustelemassa aiheesta. Pohdimme parasta toteuttamistapaa ja aihe saikin lopullisen muotonsa tilaajatahon kanssa käytyjen keskusteluiden ja aineistoon perehtymisen myötä.

Päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä täyttääksemme molempien kiinnostuksen samaa aihetta kohtaan. Opinnäytetyön tekeminen parityönä mahdollisti laajemman työn tekemisen, koska saimme jaettua työmäärän kahdelle. Teimme opinnäytetyötä tiiviisti yhdessä, mutta jaoin vastuualueita eri kirjoitusvaiheille ja teoriaosioille. Kävimme kirjoitetut osiot yhdessä läpi ja teimme tarvittavat muokkaukset ja lisäykset. Teksti muovautui paljon kirjoitusprosessin edetessä. Kävimme viikoittain useampia keskusteluja siitä, mitä olimme tehneet, mitkä seuraavat työvaiheet ovat ja millä aikataululla niitä toteutetaan.

Opinnäytetyötä tehdessä oli työvaiheita, joissa laadukkaan lopputuloksen saamiseksi molempien työpanos oli välttämätön. Haastatteluja pitäessä oli hyvin tärkeää, että toinen toimi haastattelijan roolissa ja toinen kirjasi saatuja vastauksia, sillä haastateltavalla on oikeus tehdä valinta haastattelun nauhoittamisesta. Näin varmistimme, että haastattelun objektiivinen tarkastelu onnistuu mahdollisesti myös ilman ääninauhoitetta ja haastattelutilanteesta tulee mielekäs molemmille osapuolille.

5.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa henkilökunnan näkemyksiä koulupoissaoloihin liittyvään ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulussa. Tavoitteena on tuottaa tietoa koulun sisäisistä toimintatavoista ja selkeyttää koulun tarpeita koulupoissaolojen ennaltaehkäisevän työn tekemiseen ja varhaisen puuttumiseen. Opinnäytetyötutkimus on tarpeen tehdä, koska koulupoissaolojen ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen kenttä on valtakunnallisestikin sirpaleinen.

Opinnäytetyössä vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisena koulun henkilökunta kokee koulupoissaolojen ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen?
2. Millaisilla keinoilla ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista voisi kehittää koulun henkilökunnan näkökulmasta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tilajataho

Lähestyimme aiheen valittuamme Liedon kaupunkia opinnäytetyön tekemisestä. Kaupunki halusi toimia tilaajanamme. Teimme opinnäytetyön Taatilan yhtenäiskoulun yläkouluun. Se on noin 500 oppilaan yläkoulu (Liedon kaupunki, 2022). Tutkimuskysymykset alkoivat muodostua kevään ensimmäisissä keskusteluissa koulun henkilökunnan kanssa. Halusimme kuulla heidän tarpeitaan ja toiveitaan aiheeseen liittyen, jotta opinnäytetyöstä tulisi heidän arkeaan ja työtään hyödyttävä kokonaisuus.

Suunnitelman hyväksyttyämme ja tutkimusluvan saatuamme etenimme käytännön asioissa. Ryhdyimme suunnittelemaan opinnäytetyön toteutusta sopimalla tilajatahon kanssa työn toteuttamisaikataulun ja tiedonkeruumenetelmän. Päätimme tutkittavan aiheen ja valitun näkökulman ohjaamana toteuttaa työn laadullisesti käyttäen työmenetelmänä teemahaastattelua. Myös tilajataho koki tämän hyvänä lähestymistapana tutkittavaan aiheeseen.

6.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen. Toteutamme työn laadullisesti eli kvalitatiivisesti. Valitsimme laadullisen menetelmän, sillä tarkoituksenamme on kerätä tietoa kokemuksellisesti.

Laadullista tutkimusta voi luonnehtia prosessiksi, jossa tutkimuksen eri elementit, kuten tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu sekä sen analyysi muotoutuvat tutkimuksen kuluessa. Tutkimusasetelmia on välttämättöntä rajata, sillä tutkimuksen kuluessa on keskeistä löytää sekä ideat, joiden pohjalta tutkimuksellisia ratkaisuja tehdään, että mielekäs ja selkeästi rajattu ongelmanasettelu. Laadullista aineistoa kerätessä tutkija rajaa kenttää tulkinnallisen perspektiivinsä läpi, joten rajaamisessa on kyse myös tarkasteluperspektiivin selkiyttämisestä sekä tutkimuksen tulkinnallisen ytimen

hahmottamisesta. Tutkija nostaa tulkintansa avulla aineistosta esiin ydinsanomman, jonka haluaa olevan tarkastelun keskipiste. (Kiviniemi, 2018, s. 73, 76.)

Laadullisessa tutkimuksessa kentältä saatavan aineiston merkitys korostuu teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä, ja käytännön kentästä nousevat näkökulmat sekä tutkimusta käsitteellistävät teoreettiset näkökulmat ovat keskenään vuorovaikutteisia. Tutkimusta suuntaavat johtoajatukset ja teoreettiset oletukset voivat tutkijan kiinnostuksen ja tulkinnallisen perspektiivin mukaisesti suuntautua tiettyihin seikkoihin. Toisaalta kentältä esiin nousevat näkökohdat tuottavat uusia käsitteellistyksiä ja uutta teoriaa tarkasteltavasta ilmiöstä. Aineistonkeruun ja teorian kehittämisen vuorovaikutteisuutta voidaankin pitää luontevana. Keskeistä on löytää teoreettiset ydinkategoriat, jolloin kehitymässä oleva teoria jäsentyy. (Kiviniemi, 2018, s. 77-78.)

6.3 Teemahaastattelu työmenetelmänä

Käytämme työmenetelmänä teemahaastattelua, joka on tyypiltään puolistrukturoitu. Teemahaastattelu valikoitui työmenetelmäksemme, sillä pyrimme saamaan kokemuksellista tietoa ennalta valittuihin teemoihin pohjautuen. Menetelmän valinnan lähtökohtana oli tutkimusongelma, johon perustuen päädyimme käyttämään teemahaastattelua aineiston hankintaan.

Haastattelun toteuttamisen tavat ja välineet ovat moninaistuneet esimerkiksi internetin käytön myötä. Karkeimmillaan haastattelutyypit voidaan jakaa niiden strukturoinnin mukaan eli kuinka haastattelutilannetta ohjataan ja miten tiukka kysymysten muotoilu on. Teemahaastattelu asettuu täysin strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välille. Se eroaa kysely- tai lomakehaastattelusta, joissa kysymysten muotoilu ja järjestys on tarkka ja kaikille vastaajille samat ja avoimesta haastattelusta, jossa saatetaan edetä vain yhden kysymyksen pohjalta tai keskustellaan tietystä aiheesta, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä kaikkia aiheen teemoja läpi. (Eskola ym., 2018, s. 29.)

Teemahaastattelussa teemat eli aihepiirit on ennalta määritelty. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, menetelmästä puuttuvat kuitenkin tarkka kysymysten muotoilu ja järjestys. Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta päätetyt teema-alueet, joita varten on hyvä olla jonkinlainen lista, mutta ei välttämättä valmiita kysymyksiä. Aihepiirien käsittelyn laajuus ja järjestys voivat vaihdella haastattelusta toiseen. (Eskola ym., 2018, s. 30.)

6.4 Haastattelun suunnittelu ja toteutus

Haastatteluihin on olennaista valmistautua huolellisesti sekä suunnittelu- että toteuttamisvaiheessa. Ne ovat tutkimukset ainut osa, johon tarvitaan tutkijoiden lisäksi muita ihmisiä, joten hyvä valmistautuminen on hyvien haastatteluiden ja siten hyvän tutkimuksen perusta. (Eskola ym., 2018, s. 50-51.)

Haastattelemme koulussa toimivia ammattilaisia, joten teemojen painotus voi olla erilainen vastaajan toimenkuvan mukaan. Loimme haastattelurungon (liite 1) ja sen tueksi valmiita kysymyksiä, mutta painotus ja kysymykset muotoutuivat haastateltavan vastausten perusteella. Jaoimme haastattelurungon teemoittain: *haastateltavan ajatus omasta työstä, koulun yhtenäiset toimet ja keinot, kehitystyö ja vapaa sana*. Pyrimme teemojen ja kysymysten avulla keräämään mahdollisimman laajan ja monipuolisen vastausaineiston tutkimuskysymyksiimme, jotka käsittävät sekä henkilökunnan kokemuksen poissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen että niihin liittyvät kehittämis-kohteet.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme haimme vastausta teemoilla *haastateltavan ajatus omasta työstä ja koulun yhtenäiset toimet ja keinot*. Tarkoituksena oli kerätä tietoa, millaisena haastateltava kokee oman roolinsa poissaolojen ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa sekä millainen hänen kokemuksensa on koulun yhtenäisistä poissaoloihin liittyvistä toimista. Toiseen tutkimuskysymykseemme vastasi *kehitystyön* teema, jolla selvitimme ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen liittyviä kehityskohteita. Halusimme varmistaa, että haastattelussa on aikaa ja mahdollisuus ilmaista

mielipiteensä vapaasti, joten yhtenä aihepiirinä oli *vapaa sana*. Näin varmistimme, että haastateltava voi kertoa aiheesta myös sellaisesta näkökulmasta, jota emme haastattelijoina ole osanneet välttämättä ottaa teemoissa tai kysymyksenasettelussa huomioon. Jälkikäteen ajateltuna ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen olisivat voineet olla kehitystyön ja vapaan sanan ohella pääteemoja, joiden alla olisimme käsitelleet yllä mainittuja haastattelurungon teemoja.

Päätimme toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina ja otimme sähköpostilla yhteyttä haastateltaviin, joita oli lopulta seitsemän. Koimme tämän sopivaksi määräksi saturaation eli kylläntymisen näkökulmasta. Kun haastatteluista ei enää ilmene mitään uutta, vaan ne alkavat toistaa itseään, on määrä riittävä. (Eskola ym., 2018, s. 33.) Yksilöhaastattelu valikoitui menetelmäksemme ryhmähaastattelun sijaan, sillä halusimme minimoida haastateltavien luonteenpiirteiden vaikutuksen tuloksiin. Ryhmässä yksilöiden väliset vuorovaikutukselliset erot ja ryhmädynamiikka voivat vaikuttaa haastattelussa esiin nouseviin näkökulmiin ja puheenvuorojen käyttöön. Koimme luottamuksellisen haastatteluilmapiirin muodostuvan helpommin yksilöhaastattelua tehdessä. Sovimme haastattelut kahden päivän ajalle, sillä koimme sen parhaaksi ratkaisuksi maantieteellisen välimatkan vuoksi. Halusimme tehdä haastattelut lähihaastatteluina paikan päällä, ja toteutimme ne tilaajatahon Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulun tiloissa.

6.5 Aineiston analysointi

Haastatteluiden pitämisen jälkeen ne on kirjoitettava puhtaaksi eli litteroitava ja tehtävä päätös, miten kerätyn aineiston analysoi (Eskola ym., 2018, s. 49). Aineistosta on aktiivisesti työstettävä analyysi ja tulkinta (Eskola, 2018, s. 210). Päädyimme teoriasidonnaiseen sisällönanalyysiin, jolloin analyysi ei suoraan pohjautu teoriaan, mutta siinä on teoreettisia kytkentöjä. Kerätty aineisto eli haastattelut tuottavat kokemuksellista tietoa, kun haastateltavat kertovat käsitksensä tutkittavasta asiasta, jolloin aiheeseen on mahdollisuus löytää uusia näkökulmia. (Eskola, 2018, s. 212-213.) Työssämme aineisto kirjoitetaan

siten, ettei siitä ole mahdollista tunnistaa yksittäistä henkilöä eikä ammattiryhmää, johon hän kuuluu.

Teemahaastattelua analysoidessa aineisto on järjestettävä teemoittain. Vaikka haastattelu on jaettu aihepiireihin, voi keskustelun lomassa nousta aiheita eri puolilla haastattelua. Varsinainen analyysi tarkoittaa, että tutkija esittää aineistosta tulkintansa. Sen aloittaminen on helpointa tehden muistiinpanoja litteroituun haastatteluaineistoon. (Eskola, 2018, s. 219-220.) Muistiinpanojen lisäksi keskustelimme haastatteluista ja esiin nousseista näkökulmista laajasti ja objektiivisesti.

Analyysin tehtävä on tiivistää, jäsentää ja järjestää aineisto. Sen voi tehdä tematisoinnin eli teemoittelun tai tyypittelyn avulla. Teemoittelua käyttäen aineisto pyritään ryhmittelemään teemoittain nostaen esiin tutkimuskysymyksiä valaisevia sitaatteja. Tyypittelyssä aineistosta nostetaan esiin tiettyjä yhteisiä piirteitä, jotka kuvaavat vastauksia laajemmin. (Eskola, 2018, s. 221.) Käytämme työssämme teemoittelua, sillä koemme sitaattien olevan merkittävä tulosten tarkastelua tukeva elementti. Tulokset muodostuvat kokemusperäisestä tiedosta, joten sitaattien käyttö varmistaa tulosten vastaavan alkuperäisesti ilmaistua näkökulmaa.

Teemat voi jaotella pienempiin osiin, jolloin on helpompi löytää ydin, jonka ympärille rakentaa. Aineistoesimerkit ja omien tulkintojen kirjoittaminen on kytkettävä teorioihin ja aikaisempiin tutkimuksiin. (Eskola, 2018, s. 223, 226.) Analyysiä tehdessä joutuu monen päätöksen eteen, kuten kielellisten muotoseikkojen ja kirjoitusasun päättäminen: mitä aikamuotoa käyttää ja kirjoittaako aktiivissa vai passiivissa sekä muut työn rakenteellisiin menettelytapoihin ja aineiston analysointiin liittyvät päätökset. Olennaista kaikkia ratkaisuja tehdessä on se, että ne perustelee ja niitä pohtii raportissa. (Eskola, 2018, s. 228-229, 231.)

Haastatteluaineiston analysointiprosessi osoittautui opinnäytetyön haastavimmaksi osaksi. Litteroimme haastattelut Wordin litterointityökalua hyödyntäen. Poimimme litteroiduista haastatteluista tutkimuskysymystemme kannalta

keskeisimmän sisällön. Tämän jälkeen lähdimme jaottelemaan aineistoa teemoihin. Tämä osoittautui haasteelliseksi, sillä haastattelurungon teemat eivät sellaisenaan vastanneet tutkimuskysymystemme kolmea pääteemaa: ennaltaehkäisevä työ, varhainen puuttuminen ja kehityskohteet. Päädyimme purkamaan aineiston lause lauseelta jaotellen sen aihepiireittäin. Aihepiireistä muodostui tutkimuskysymysten kannalta oleellinen perusta, joka vastasi opinnäytetyömme kolmea pääteemaa. Lähdimme purkamaan aineistoa pääteemojen mukaan, jolloin haastatteluista nousseet asiat konkretisoituivat saatuina tuloksina. Nostimme aineistosta sitaatteja, joiden koimme avaavan saatuja tuloksia.

7 TULOKSET

7.1 Ennaltaehkäisevän työn käytänteet

Ennaltaehkäisevän työn näkökulmaa tarkastellessa haastateltavat nostivat esiin erilaisten tiimien ja ryhmien merkityksen. Koulun hyvinvointitiimin koetaan tekevän tärkeää ja merkityksellistä työtä mm. yksinäisten oppilaiden tavoittamisessa. Erilaiset teemaryhmät ja -välitunnit mainittiin myös tärkeinä ja tarpeellisina sosiaalisia suhteita tukevinä ennaltaehkäisevinä toimina. Myös tukioppilaiden ja oppilaskunnan rooli miellettiin tärkeänä. Tukioppilaiden roolia pyritäänkin selkeyttämään sekä heidän osallistamistaan ennaltaehkäiseviin toimiin vahvistamaan. Ryhmät sekä tilanteet, joissa oppilaat pääsevät kertomaan pahoinvoinnin syy- ja taustatekijöistä sekä vaikuttamaan erilaisiin kouluissa tapahtuviin asioihin, mahdollistavat paremman ymmärryksen nuorten tarpeista ja toiveista.

Koululla katsottiin olevan valmius antaa hyvää opillista tukea sitä tarvitseville oppilaille. Hankerahoituksen kautta koululla työskentelevän nepsy-valmentajan rooli kouluun kiinnittymisen tukemisessa on merkittävä. Hän tukee oppilaita mm. keskittymiskyvyn haasteissa. Opettajat saavat häneltä myös tietoa nepsy-piirteisten oppilaiden tukemisesta oppitunnilla. Tämä on osaltaan

ennaltaehkäisemässä koulupoissaoloja. Hankerahoituksella työskentelyn huonona puolena on toiminnan vakiinnuttamisen haaste, sillä hankkeen päätyttyä työskentelyä ei tarpeesta huolimatta pystytä jatkamaan, kun henkilöresurssia ei enää ole käytettävissä.

Haastatteluista nousi esiin koulun panostavan vahvasti ryhmäyttämiseen ja niveltävään työhön, jotta oppilaat eivät jäisi yksin ja ilmapiiri luokissa olisi hyvä. Koulu järjestää paljon myös erilaisia tapahtumia, joilla pyritään lisäämään kouluviihtyvyyttä ja sitä kautta ennaltaehkäisemään poissaoloja. Toisaalta esiin nousi myös näkemys siitä, että ennaltaehkäisevän työn tulisi nivoutua vahvemmin osaksi koulun arkea, jolloin tapahtumat olisivat lisä arkisen työskentelyn ohessa. Arjessa tapahtuvaan ennaltaehkäisevään työhön kaivattaisiin selkeyttä ja yhdenmukaisia toimintatapoja.

”Mä ajattelen että mulla on voimavarojakin siihen ehkäisemiseen mutta se tavallaan että ne toimivat mallit ehkä myöskin säästäisi niitä voimavaroja, että meillä on selkeä rakenne siinä miten me voidaan toimia tän asian hyväksi ni sit mä vielä ajattelen että tosi selkeä toimiva rakenne ei ole vielä muodostunut.”

7.2 Varhaisen puuttumisen toimintamalli

Luokanvalvojan rooli varhaisessa puuttumisessa on suuri. Poissaolon raja-arvo on koulussa 50 poissaolotuntia, jonka jälkeen luokanvalvoja soittaa oppilaan huoltajalle. Työnjakoa ja roolitusta olisi haastateltavien mukaan selkeytettävä, sillä nykyisen mallin koetaan kuormittavan luokanvalvoja ja teettävän huomattavan määrän lisätyötä.

”Luokanvalvojilla on se suurin rooli siinä koska he seuraa sen oman luokansa poissaolon määriä ja huolehtii siitä että otetaan yhteyttä mutta kun aina se luokanvalvojan yhteydenotto ei avaa mitään.”

Kouluhenkilökunta kokee poissaoloihin puuttumisen tehottomaksi ja siihen kaivattaisiin yhteneväistä selkeää käytäntöä, jossa puuttumisen toimet eivät olisi vain luokanvalvojan vastuulla. Ohjauksen ja tuen organisointi nostettiin esiin,

jotta sekä henkilökunnalla että oppilailla olisi selkeä kuva, miten poissaolotilanteissa toimitaan ja miten niihin puututaan.

Tiedonkulun merkitys nousi esiin toimintatapoja luodessa ja niitä käytettäessä. Koulun henkilökunnan on tiedettävä ja tunnettava tarjolla olevat tuen muodot, jotta he osaavat ohjata oppilaita tukitoimien pariin varhaisessa vaiheessa ja yhteneväisin käytäntein.

7.3 Toimivan työn edellytykset

Haastatteluissa nousi esiin tekijöitä, jotka ovat edellytyksenä ennaltaehkäisevän työn tekemiseen ja varhaiseen puuttumiseen. Työtä toteutetaan yhteistyössä huoltajien ja eri ammattilaisten kanssa. Työntekijöiden hyvinvoinnilla ja ympäristöön liittyvillä tekijöillä on myös vaikutus koulupoissaoloja ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen.

7.3.1 Yhteistyö

Haastatteluissa nousi esiin yhteistyö sekä koulun sisäisten että ulkoisten toimijoiden kanssa. Pääasiassa koulun sisäinen yhteistyö koettiin hyvänä ja sille tarjotut mahdollisuudet laajoina. Haastateltavat nostivat esiin koulun henkilökunnan yhteisen tahtotilan ja muita kunnioittavan työilmapiirin.

”Täällä on tosi paljon osaavia ammattitaitoisia opettajia ja muuta henkilökuntaa jotka tekee tätä työtään täällä suurella sydämellään. Ja kyl mä ajattelen että osa siitä varmasti välittyy nuorille ja on turvallinen ja lämmin ja positiivinen yhteisö, aikuisten yhteisö, mikä muodostaa nuorille sen kivän paikan tulla.”

Työ koetaan tehtävän yhdessä, ja oman osaamisen tukena ovat koulun muut ammattilaiset. Yhteistyö on pohjana ennaltaehkäisevän työn tekemiselle ja mukavan ympäristön rakentamiselle, jolloin oppilaiden olisi mielekästä tulla kouluun.

Yhteistyötä tehdään myös koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Nuorisotoimi koetaan koulussa pääosin merkityksellisenä yhteistyötahona. Sen toiminta on vakiinnutettu osaksi koulun arkea, mutta tiettyä tapaa yhteistyön toteuttamiselle ei ole, vaan käytänteet on luotu yhteistyössä koulun ja nuorisotoimen välillä. Toisaalta nuorisotyö nähtiin osana nuorten vapaa-aikaa, eikä sen roolia koulupoissaolojen ehkäisyssä aina tunnistettu.

Yhteistyö oppilashuollon kanssa koettiin hyvänä, mutta aika- ja henkilöstöressit hankaloittavat palveluiden saavutettavuutta. Hyvinvointialueen muiden sosiaalipalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö koettiin kankeana ja haastavana. Palveluilta toivottaisiin enemmän tukea ja yhteistyömahdollisuuksia matalalla kynnyksellä. Tiedon jakamiseen liittyvät molemminpuoliset velvoitteet koettiin hankalina. Samalla tiedostettiin vaitiolovelvollisuuteen liittyvät rajoitteet ja vähäinen resurssi, ja niiden koettiin usein hankaloittavan työtä koulussa. Nuoren elämäntilanne koulun ulkopuolella heijastuu myös koulukäytökseen. Sosiaalipalveluiden tietojen jakamiseen liittyvien rajoitteiden vuoksi kouluhenkilöstö ei saa tietoa nuoren muuttuvasta elämäntilanteesta ja mahdollisen käyttäytymisen muutoksen syistä.

Haastateltavat nostivat vahvasti esiin myös huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön. Se koettiin merkittävänä erityisesti varhaisen puuttumisen vaiheessa. Yhteistyön tulisi olla myönteistä ja rakentavaa, sillä koulupoissaolot ja kouluun kiinnittymisen haasteiden ensimerkit näkyvät usein kotona. Kotona voi olla asioita, joihin kaivattaisiin apua ja tukea. Sen johdosta tulisi miettiä yhteistyössä huoltajien kanssa, koetaanko koulu matalan kynnyksen yhteistyötahona.

7.3.2 Osaaminen ja työhyvinvointi

Haastatteluissa nousi ajatus siitä, että työnkuva on muuttunut, eikä aikaisempi osaaminen vastaa tämän hetken tarpeisiin. Osa haastateltavista kokikin, että heidän tulee tehdä yhä enemmän työtä, joka ei vastaa heidän koulutustaan. Se kuluttaa voimavaroja ja työssä jaksamista.

”Perustyötä ei ehdi tekemään ku tulee koko ajan uusii asioita.”

Muuttunut työnkuva ja työn painopisteet synnyttävät täydennyskouluttautumisen tarpeen. Haastatteluissa nousi esiin tarve oppilaiden hyvinvointiin liittyvästä kouluttautumisesta.

”En ehkä koe osaamista riittäväksi, en aina tunnista välttämättä sitä että miksi niitä poissaoloja alkaa jollain kertyä.”

Työntekijät kokevat tekevänsä minkä pystyvät olemassa olevilla resursseilla, mutta taustalla on silti kokemus, että enemmän olisi tehtävä. Jaksamisen heikkenemisen syyksi nostettiin vastuiden lisääminen, ja sitä kautta myös työmäärän kasvaminen. Oman perustyön rinnalle lisätyötä tuovat esimerkiksi poissaoloista seuraavat palaverit sekä kirjauksiin kuluva aika. Kasvatuksen keskiö tuntuu siirtyvän myös yhä enemmän koululle. Lisääntynyt työmäärä on usein pois perustyön tekemiseltä. Haastateltavat kokivat myös suurten oppilasmäärien lisäävän kuormitusta.

”Hyvinvointi ja jaksaminen on se ongelma. Meille lisätään ja lisätään ja lisätään koko ajan töitä ja sit oletetaan et me hoidetaan ne kaikki hommat siinä sivussa.”

Haastateltavat kokivat, että voivat puhua työyhteisössään jaksamattomuudestaan. Siihen ei kuitenkaan koeta saavan aina tukea, sillä työt on tehtävä. Henkilökunnan hyvinvointiin tulisi panostaa, sillä kouluhenkilöstön hyvinvointi välittyy myös oppilaille.

Haastatteluissa nousi kouluhenkilökunnan kokemus työn merkityksellisyydestä. He kokivat pääosin työnsä merkitykselliseksi ja roolinsa merkittäväksi. Merkityksellisyyden kokemus syntyi oppilaiden kanssa käydyistä keskusteluista sekä siitä, että pystyy teoillaan vaikuttamaan oppilaiden kouluun tulemiseen ja siellä pysymiseen. Muun henkilökunnan kanssa tehtävässä yhteistyössä pystytään keskustelemaan oppilaiden poissaolon syystä ja löytämään niihin ratkaisuja. Toisaalta koulussa työskennellään tiettyjen rajallisten toimintamallien ja käytänteiden avulla, joiden ei koeta olevan aina riittäviä poissaoloihin puututtaessa. Työn ei siis koeta aina olevan vaikuttavaa, ja työmäärä

voi lisääntyä tilanteen katkeamattomuuden vuoksi. Tämä nostettiin haastattelussa syyksi siihen, miksi työtä ei koeta aina merkitykselliseksi.

7.3.3 Ympäristö

Haastatteluista nousi esiin koulunkäyntiin vaikuttavia ympäristöön liittyviä tekijöitä. Tällaisia ovat fyysinen ja psyykinen kouluympäristö, oppilaan kotiympäristö sekä yhteiskunnallinen viitekehys.

Fyysistä oppimisympäristöä koskien haastateltavat toivat esille nykyisen rakennuksen haasteet ja niiden merkityksen koulupoissaolojen ennaltaehkäisyssä. Uuden koulun rakentamisesta on tehty päätös, ja tämän myötä fyysisen oppimisympäristön viihtyvyys paranee.

”Meillä on tiettyjä fyysisiä rajoitteita tässä koulussa esimerkiksi koulun sisäilmahaasteet ja tää fyysinen ympäristö muutenkaan ei ole kovin kutsuva...et kuitenkin se fyysinen oppimisympäristökin on yks niin iso tekijä.”

Psyykkistä oppimisympäristöä kuvatessa turvallisuudentunteen luominen koettiin merkittävänä osana kouluviihtyvyyttä. Kokemus siitä, että koulussa on aikuisia, jotka puuttuvat kiusaamiseen tai häirintään, luo nuorille tunteen turvallisuudesta. Kouluun pyritään muodostamaan ilmapiiri, jonne on helppo tulla. Pelko kiusatuksi tulemisesta, kavereiden puute tai psyykinen paha olo estävät kouluun tulon.

”Koulun ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen, että olisi semmoinen helppo paikka tulla koska moni on sellaisia joilla on paljon poissaoloja, ja tuntuu että se on just se tänne tuleminen se ongelma että sitten kun tänne pääsee ja aamulla pääsee sängystä ylös niin sitten se homma sujuu.”

Oppilaan kotiympäristöön liittyvät seikat näkyvät haastateltavien mukaan moninaisesti koulunkäynnissä.

”Heikko kouluselviytyminen, heikot opiskelutaidot poikii koulumotivaation puutetta, joka poikii kans koulupoissaoloja. Ja sitten se että jos sulla on vaikeusii kotona ni ei sul oo mitään motivaatiota tulla kouluun.”

Haastatteluista nousi esiin kotien erilaisten normien vaikutukset nuoren koulunkäyntiin. Mikäli nuoren tunne-elämän perustarpeet eivät täyty, voi motivaatio itsensä opilliseen kehittämiseen olla alhainen, jolloin oppilas saattaa jäädä kotiin. Koulupoissaolojen taustalla voi olla asioita, joihin kotona kaivattaisiin apua ja tukea, mutta sitä ei joko haluta tai osata hakea. Huoltajat saattavat myös kokea lastensuojelun ja sosiaalitoimen viimeisenä apukeinona. Vanhemmat eivät aina ole kykeneviä ottamaan koulun toivomaa roolia nuoren koulunkäynnissä.

Haastateltavat kuvasivat koulun osaksi yhteiskunnallista kokonaisuutta, jotka ovat vuorovaikutteisessa asemassa keskenään. Yhteiskunnallisesti merkittävät asiat, kuten koronapandemian vaikutukset, sota ja ilmastokysymykset ovat nuorten mielessä myös koulussa.

”Ne on niitä asioita mitä nuoret pohtii ja se aiheuttaa epävarmuutta tulevasta ja sitten kun on epävarma tulevaisuudesta ja ahdistaa ja masentaa niin sitten esimerkiksi koulun kiinnittyminen on tosi haastavaa.”

Sosiaali- ja terveyspalvelut nähdään kuormittuneina, eikä palveluihin pääse matalalla kynnyksellä.

”Ei pystytä kouluna vastaamaan välttämättä niin hyvin niihin tämmöisiin isoihin kysymyksiin, että koulu on kuitenkin aika kankea...täytyy kouluna keksiä miten me voitaisiin olla pieni rakentava osa tässä ketjussa.”

Koulun sisällä tapahtuvien koulupoissaolotoimien tueksi haastateltavat toivoivat lisää tietoutta yhteiskunnalliselta tasolta.

”On ihan hyvä meininki täällä koulussa mutta ehkä valtakunnallisesti että mitkä on ydinsyyt miksi nuoret ei enää tai osa nuorista ei viihdy koulussa, ja mitä on ne tekijät.”

Poissaolojen syitä pidettiin moninaisina, eivätkä ne aina ole tunnistettavissa. Täten ennaltaehkäisevän työn tekeminen tietyn mallin mukaan olisi haaste. Kehitettävää mallia puuttumisen vaiheeseen pidettäisiin kuitenkin hyödyllisenä. Haastatteluista nousi näkökulma, ettei ennaltaehkäisevää työtä aina

tunnisteta koulussa, joten yhteiskunnallisen tason tuki ja tietous ennaltaehkäisevistä toimista olisi tarpeen.

7.4 Kehityskohteet

Haastateltavat nostivat kehityskohteita, jotka koskevat sekä ennaltaehkäisevää työtä että varhaista puuttumista. Kehittämisen tarvetta ilmaistiin olevan koulun sisäisissä ja ulkoisissa toimintatavoissa valtakunnalliselta tasolta lähtien. Kehityskohteina nähtiin toimintamallit ja käytänteet, joihin kaivattiin yhtenäisyyttä ja selkeyttä. Vähäisten resurssien koettiin vaikuttavan työhön moninaisesti, joten niitä kaivattaisiin lisää. Yhteistyötä sosiaalipalveluiden ja huoltajien kanssa toivottaisiin olevan enemmän. Työyhteisön hyvinvointiin panostamiselle nähtiin olevan tarvetta ja kehitystoimien tulisi haastateltavien mukaan lähteä koulun sisäisestä tarpeesta.

7.4.1 Toimintamallit ja käytänteet

Aiemmin mainitun 50 poissaolotunnin rajan ilmaistiin olevan haastava, mikäli kyseessä on esimerkiksi sairaudesta, harrastuksesta tai lomamatkasta johtuva poissaolo. Haastateltavat kokivat toimintatavan epäkäytännöllisenä ja kuormittavana, sillä nykyisessä mallissa sekä esimerkiksi sairaudesta tai lomamatkasta johtuvat että luvattomat poissaolot ovat samanarvoisia. Poissaolot tulisi haastateltavien mukaan eriarvoistaa eli rajaa muokata sellaiseksi, että selkeästä määritelmästä syystä johtuvat poissaolot eivät käynnistäisi toimenpiteitä yhtä nopeasti kuin epäselvät poissaolot.

”Pitäisikö joissakin tilanteissa olla joko vähän pienemmällä tuntimäärällä yhteydessä kotiin vai sitten kun on selkeästi vaikka sairaudesta johtuvia poissaoloja niin onko tarpeen vielä siinä kohtaa käynnistää mitään suurempia toimenpiteitä.”

Luokanvalvojan kerrottiin vastaavan oman luokkansa poissaolojen seurannasta ja niihin puuttumisesta rajan täytyttyä. Puuttumiseen kaivattaisiin enemmän ihmisiä ja keinot nähtiin rajallisina. Poissaoloon puuttumiseen ja syyn

selvittämiseen kaivattaisiin yhtenäistä mallia ja työkaluja. Esiin nousut konkreettinen työkalu olisi poissaolon syytä selvittävä kevyt kyselykaavake. Kaavaketta voisi käyttää opettaja, oppilashuolto tai he yhteistyössä päästäkseen lähemmäs ongelman ydintä. Esiin nousi KouluKunnossa-sivuston materiaalit, joilla voisi kehittää kouluun kiinnittymisen tukemista.

Selkeää mallia kaivattaisiin ohjauksen ja tuen organisointiin, jotta kouluhenkilökunnalla olisi yhteneväinen tapa toimia. Sen ilmaistiin selkeyttävän toimintaympäristöä myös oppilaille, kun heillekin on selvää, miten koulussa toimitaan. Tiedonkulun koettiin olevan merkittävässä osassa, jotta kouluhenkilökunta tietää tarjolla olevat tuen muodot ja osaa ohjata tarvittaessa niiden pariin yhteneväisin käytäntein. Tässä ilmaistiin olevan kehittämisen varaa.

Haastatteluista nousi esiin myös tehtävien aikatauluttamisen ja rooliin selkeyttämisen tarve. Vastuita tulisi jakaa, jotta moni ei tee samoja asioita.

7.4.2 Resurssit

”Se ei näy päälle että sulla on paha olo että sä pystyt hyvin fuskaamaan ja näyttämään kavereille ja sitten se saattaakin se romahdus tulla ihan yllättäen”

Resurssien puutteen kerrottiin näkyvän erityisesti henkilöresurssissa. Koululle koettiin tarvittavan enemmän ihmisiä, jotka voisivat tukea oppilaita matalalla kynnyksellä. Tällä hetkellä ajan ei koeta riittävän jokaiselle oppilaalle, ja aikuisia on liian vähän. Nuorisotyöntekijän resurssin toivottaisiin mahdollistavan viisi päivää viikossa koululla olemisen, jotta hänen olisi mahdollista olla läsnä ja toimia päivystävänä matalan kynnyksen aikuisena jokaisena koulupäivänä viikossa. Hankerahoituksella toimivan nepsy-valmentajan tekemä työ koetaan merkittäväksi kouluun kiinnittymistä tukevaksi tekijäksi. Nepsy-valmentajan työlle koetaan olevan tarve, ja vastaavan työn toivottaisiin jatkuvan myös hankkeen päätyttyä.

”Opettajat sais keskittyä siihen opettamiseen ja sitten olis muita kollegoita, työpareja siinä vastaamassa sitten toisen tyyppisistä asioista.”

Haastateltavilta nousi tarve oppilashuollon henkilökunnan lisäämiseen. Oppilashuolto koetaan osin kuormittuneena ja henkilöresurssia kaivattaisiin enemmän, jotta oppilaat pääsisivät tuen piiriin nopeasti erityisesti poissaolotilanteissa.

Vastuun ja työn koetaan lisääntyvän, mutta resurssit eivät suurene. Pienryhmien merkitys poissaolojen ennaltaehkäisyssä nähtiin suurena, mutta henkilöresurssin rajallisuus ei mahdollista pienryhmätoimintaa tarpeen vaativalla laajuudella.

7.4.3 Yhteistyö

”Jos jollain nuorella on todella haasteellista niin koulunkin ne mahdollisuudet vaikuttaa on loppujen lopuksi aika rajalliset että sitten se tarvitsisi niin kokonaisvaltaista apua.”

Yhteistyötä sosiaalipuolen kanssa koettaisiin tarvittavan huomattavasti nykyistä enemmän. Resurssien vähäisyys tunnistettiin kuitenkin valtakunnallisen tason haasteena, ja sosiaalipuolen resurssien koetaankin vaikuttavan vahvasti tiiviin yhteistyön mahdollisuuteen.

”Sosiaalitoimen kanssa vois tehdä joo mutta heistä on niin hirveä pula että ei joka kouluun riitä sosiaali-ihminen.”

Yhteistyön kehittämiseen nousi ehdotus luokka-astekohtaisesta ammattilaisesta, joka toimisi yhteistyössä sosiaalipalveluiden kanssa.

”Jokaiselle luokka-asteelle oma ihminen, palkattu henkilö, jonka tehtävänä on oikeastaan seurata näitä poissaoloja ja hän toimisi vaikka sosiaalitoimen kanssa yhteistyössä siinä myöskin joku terveydenhoitaja kimpassa.”

Esiin nousi myös muita yhteistyötoimia, joiden haastateltavat kokisivat helpottavan poissaolojen syyn selvittämistä ja niihin puuttumista. Aiemmin tapahtuneista poissaolojen taustalla mahdollisesti vaikuttavista asioista tulisi olla tietoa yläkoulussa. Haastatteluissa nostettiin esiin myös oppilaskohtaiset

palaverit poissaoloihin puututtaessa ja syytä selvitetessä. Jokaisen oppilaan kohdalla tulisi erikseen pohtia, ketä palaveriin osallistuu, jotta pystytään kohdentamaan tuki juuri kyseiselle oppilaalle sopivaksi. Läsnä voisi olla luokanvalvoja, oppilashuollosta nuoreen yhteydessä ollut työntekijä, opo ja nuorisotyöntekijä. Haastateltavat mainitsivat kuitenkin lainsäädännöllisten salassapitoon liittyvien velvoitteiden mahdollisesti rajoittavan toimia.

Yhteistyö kotien kanssa ja heidän roolinsa nuoren koulunkäynnissä nostettiin yhdeksi kehityskohteeksi.

”Se että kodin ja koulun yhteistyö toimisi hyvin niin on tosi tärkeä asia että kotona tiedetään missä täällä koulussa mennään ja että yhteistyö kodin kanssa on rakentavaa ja myönteistä että saadaan semmoinen hyvä yhteistyö siinä nuoren koulunkäynnissä”

Haastateltavat kokivat, että huoltajien osallistamista nuoren koulunkäyntiin tulisi kehittää. Näin voitaisiin yhdessä pohtia koulupoissaolojen syitä. Samalla tiedostettiin, etteivät kaikki huoltajat ole kykeneviä osallistumaan koulunkäynnin tukemiseen, jolloin avun ja tuen yhteydenottokynnystä tulisi pyrkiä madaltamaan ja mahdollisia ennakkokäsityksiä murtamaan.

”Tuntuu että edelleen vanhemmat kokee että lastensuojelu, sosiaalitoimi on se viimeinen keino että ei missään nimessä vaikka paljon olisi sielläkin toki työkaluja matalalla kynnyksellä auttaa perhettä.”

7.4.4 Työyhteisön hyvinvointi

Haastateltavat nostivat koulutukset ja työyhteisön hyvinvoinnin tukemisen kehityskohteiksi. Hyvinvoivaan työyhteisöön panostamisen nähtäisiin tukevan työssä jaksamista, joka näkyisi myös oppilaille. Haastatteluissa tuotiin esiin hyvinvoinnin vuosikello, jota käytetään työkaluna oppilaiden hyvinvointiin liittyen. Myös työyhteisön yhteisöllisyyteen tulisi kiinnittää huomiota, ja hyvinvoinnin vuosikello voisi olla yksi työkalu.

Osaamisen kehittäminen nousi esiin koulutuksen tarpeen näkökulmasta. Haastateltavat kaipaisivat oppilaiden hyvinvointiin liittyviä yleisiä koulutuksia ja

valtakunnallisen tason tietoutta poissaoloilmiöstä. Työnantajan tarjoamien koulutusten lisäksi kouluhenkilökunta voisi hyödyntää muitakin koulutusmahdollisuuksia, joista kokee kaipaavansa lisää tietoutta, ja jotka vastaavat omaa kiinnostusta.

7.4.5 Tarvelähtöisyys

Haastateltavat kokivat, että toiminnan kehittämisen lähtökohta pitäisi tulla koulun sisältä.

”Kehitys ei tuu niin, et joku kertoo mitä me ollaan kehitetty...ja sit ne väkisin halua sen jalkauttaa.”

Kehitettyjen toimien tulisi olla konkreettisia, jotta ne vastaisivat koulun tarvetta.

”Jos listataan sellaisia sanoja just että pitäs tukea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta ja näin niin sitten se antaa meille hyvin vähän semmoista konkreettista. Tai kehittää oppimisympäristöä niin sehän on aika lailla semmoista abstraktia tänne meidän arkeen.”

Ulkoapäin kohdennettujen kehitystoimien käyttöönotto voi haastateltavien mukaan tuntua turhulta ja aikaa vievältä. Kehitystarpeen taustalla olevat asiat tulisi tutkia hyvin ennen toimiin ryhtymistä.

”En mä haluais sitäkää et aina ajattellaa et kaikki uudistukset on negatiivisia, ei ne oo.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tuloksiin pohjautuen olemme tehneet johtopäätökset, joita peilaamme teoriaan ja aiempaan tutkimustietoon. Johtopäätökset osoittavat, että poissaoloihin puuttumisen ja niiden ennaltaehkäisyn valtakunnallinen murrosvaihe välittyi myös haastatteluista. Koululla pyritään aktiivisesti kehittämään ennaltaehkäiseviä toimia ja löytämään ratkaisuja, joilla poissaolojen syihin voitaisiin

puuttua. Elokuussa voimaan astunut lakimuutos ja opetussuunnitelman päivitys velvoittavat opetuksen järjestäjiä toimimaan poissaoloja ennaltaehkäisevästi (Opetushallitus, 2023a).

Ennaltaehkäisevän työn kuvaus ja näkemys sen tekemisestä perustui vahvasti yksilön kokemukseen. Ennaltaehkäisevää työtä ei aina tunnustettu eikä sen toteuttaminen ollut yhdenmukaista. Tulokset ovat yhtäläisiä Sitouttavan kouluyhteisötyön alkukartoituksen kanssa. Hankkeessa tehtyjen selvitysten tulokset osoittavat, että poissaolojen toimintamalleissa ennaltaehkäisevän työn kuvaaminen on vähäistä ja se tulisi lisätä osaksi malleja. (Markkanen ym., 2022, s. 10.) Yhdistävänä tekijänä haastatteluissa oli käytettävissä olevien keinojen kokeminen riittämättömiksi, mikä myös tukee edellä mainitun selvityksen tulosta.

Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että selkeää toimintamallia ennaltaehkäisevän työn tekemiselle ei Taatilan yhtenäiskoulun yläkoulussa ole vielä muodostunut. Samalla nostettiin esiin tiedonkulkuun liittyvä kehityksen tarve, jotta tuen piiriin ohjaamisen käytänteet olisivat yhtenäiset.

Yhteiset selkeät käytänteet lisäävät työyhteisön yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden perusta on yhteiset ajatus- ja toimintamallit, yhteinen tehtävä sekä oman roolin tiedostaminen. Työyhteisön yhteisöllisyys tukee hyvinvointia ja oppimista, eikä se ole pysyvä tila, vaan muuttuu jatkuvasti. Hyvinvoiva työyhteisö vaatii yksilö- ja yhteisötason huomiointia. (Salakari, 2021.) Opinnäytetyömme tuloksista nousi tarve työyhteisön hyvinvoinnin kehittämiseksi. Yhteisöllisyyden perustana toimivat yhteiset ajatus- ja toimintamallit vaativat saatujen tulosten mukaan huomiointia. Avoin kommunikaatio ja erilaisten ajattelutapojen hyväksyminen vie kohti yhteisen tehtävän ratkaisua. Tässä opinnäytetyössä se on poissaolojen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Työn tulosten perusteella jokainen kouluyhteisössä toimiva pyrkii toiminaan yhteisen tehtävän eteen, mutta toimintatapojen ja -mallien kehittäminen auttaisi oman roolin selkeyttämisessä ja tiedostamisessa. Selkeät roolit parantaisivat myös työyhteisön muiden ammattilaisten työnkuvan hahmottamista ja sen mukanaan tuomia mahdollisuuksia.

Laissa ja opetussuunnitelmassa vaadittavan ennaltaehkäisevän työn toteuttamiseen ja toiminnan tueksi ei tulosten perusteella koettu valtion tasolta tulleen konkreettisia työkaluja ja tietoa. Kehitystoiminnan toteutustavan ei koettu tukevan koulun toimintaa käytännön tasolla. Kehitettävien toimien tulisi nousta koulun sisältä, jotta ne voidaan vakiinnuttaa osaksi työskentelyä. Mahdollinen toteuttamistapa sisäisestä tarpeesta lähtevälle kehitystoiminnalle olisi projekti. Se käynnistetään tarvelähtöisesti. Kouluun sijoittuva projekti voisi olla tutkimusprojekti tai toiminnan kehittämisprojekti. Tutkimusprojektin avulla voitaisiin hahmottaa tulevan toiminnan edellytykset. Toiminnan kehittämisprojektilla voitaisiin kehittää uusia toiminta- ja työtapoja, jotka pyritään juurruttamaan osaksi organisaation toimintaa. (Mäntyneva, 2016, s. 12-13.)

Toisaalta Paavola ym. (2010, s. 21) nostivat ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta tehdyn selvityksen tuloksena, että koulut kaipaavat resursseja ja yhteistyötä, joiden tulisi kohdentua suoraan matalan kynnyksen toimiin, eikä projekteihin tai suunnittelijoiden työhön. Viime vuosina ennaltaehkäisevään työhön ja poissaoloihin puuttumiseen on pilotoinnin avulla kehitetty valtakunnallisesti vakiinnutettavaa sitouttavan kouluyhteisötyön mallia (Opetushallitus, n.d.-d). Pilotointi vastaa koululta sisäisesti nousevaan kehityksen tarpeeseen. Toisaalta, kuten opinnäytetyömme tulokset osoittavat, koulut ovat jääneet lakimuutoksen ja opetussuunnitelman päivitysten kanssa yksin. Muutoksia tukevat koulutukset ja verkkosivusto julkaistaan vasta loppusyksystä 2023- alkuvuodesta 2024 (Opetushallitus, 2023b).

Ryhmäyttämiseen panostaminen nousi opinnäytetyömme tuloksissa merkittäväksi osaksi olemassa olevia poissaoloja ennaltaehkäiseviä käytänteitä. Nuoren näkökulmasta kouluarjen merkityksellisyys perustuu kavereihin ja ystäviin sekä ryhmään kuulumisen tunteeseen. Ryhmällä on keskeinen merkitys sosiaalisen identiteetin kehittymiseen, hyvinvointiin, oman ja muiden suhteiden jäsentämiseen sekä oppimiseen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2023.) Tunne kouluun kuulumisesta tukee kouluun kiinnittymistä (Virtanen, 2017, s. 6). Se on tärkeässä osassa poissaolojen ennaltaehkäisyssä (Markkanen ym., 2022, s. 5).

Erilaiset tiimit ja ryhmät ovat tulosten mukaan merkittäviä ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Tiimeissä ja ryhmissä tehdään tärkeää työtä yksinäisten oppilaiden tavoittamisessa ja sosiaalisten suhteiden tukemisessa. Sosiaalisten suhteiden merkitys on suuri. Kuten ylempänä on mainittu, nuorten kouluarjen merkityksellisyys perustuu kavereihin, ystäviin ja ryhmään kuulumisen tunteeseen (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2023). Sosiaalisten suhteiden tukeminen onkin erityisen tärkeää hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä sekä aivojen että mielenterveyden kannalta ja ne tukevatkin terveyttä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Koulu on merkittävä ympäristö nuorten terveyden edistämässä, ongelmien ehkäisyssä ja varhaisessa tunnistamisessa. Koulussa tapahtuva sosiaalisten suhteiden tukeminen on merkittävässä roolissa myös myöhempää vuorovaikutusta ajatellen. (Puustinen, 2020.)

Koulun varhaisen puuttumisen toimet painottuvat saatujen tulosten mukaan luokanvalvojan huoltajayhteydenottoon 50 tunnin poissaolorajan ylittyessä. Liedon kaupungin vuoden 2019 oppilas- ja opiskeluhuoltosuunnitelma sekä tuen käsikirja kuvaa etenemisen prosessia yhteydenoton jälkeen. Oppilashuoltoon tehtävän konsultaation jälkeen on mahdollista kerätä koolle monialainen asiantuntijaryhmä, johon kutsutaan tarvittaessa myös sosiaalipalveluiden edustaja. Palaverin jälkeisten jatkotoimenpiteiden toteuttamistapaa ei ole ennalta määritelty, vaan ne sovitaan yksilöllisesti. (Liedon kunta, 2019, s. 26.) Vuonna 2010 teetetyssä kyselyssä nousi esiin, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä ei saada mukaan koulussa tapahtuviin neuvotteluihin (Paavola ym., 2010, s. 10). Opinnäytetyömme tuloksista ei noussut erityisesti neuvotteluihin ja palavereihin liittyviä haasteita, vaan yhteistyö koettiin kokonaisvaltaisesti haasteelliseksi ja tuen saaminen puutteelliseksi.

Sosiaalipalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö oli tulosten mukaan hankalaa ja liian vähäistä. Paljon tutkittuun aiheeseen on pyritty vuosien saatossa löytämään toimivia käytänteitä ja kartoittamaan syitä yhteistyön haastavuudelle. Ylösen vuonna 2007 (s. 70) tekemä tutkimus osoitti, että yhteistyön tekemiseen ei ole yhteneväisiä käytänteitä eikä toimintaohjeita. Erkkilä-Wahtera nosti pro gradu -tutkielmassaan (2015, s. 50-51) esille sosiaalityöntekijöiden kiireen

ja suuren vaihtuvuuden. Sosiaalityöntekijät eivät myöskään aina tiedä, mitä heiltä yhteistyössä odotetaan. Vaitiolovelvollisuus aiheutti turhautuneisuutta sekä koulun puolella että lastensuojelun työntekijöissä. Kouluissa toivottiin, että lastensuojelulaki mahdollistaisi tiedon jakamisen siltä osin, onko perhe tullut autetuksi ja miten koulun tekemät lastensuojeluilmoitukset ovat edenneet. Lastensuojelun työntekijöitä sitoo kuitenkin vaitiolovelvollisuus, joka estää heitä jakamasta tietoa. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat vahvasti tilanteen samankaltaisuutta. Kouluun ei saada tietoa muutoksista, joita nuoren elämässä tapahtuu, mikä hankaloittaa osaltaan koulun henkilökunnan työtä.

Opinnäytetyömme tulokset osoittivat koulun henkilökunnan kokevan työnkuvansa ja roolinsa muuttuneen yhä enemmän kasvatukseen painottuvaksi. Työtehtävien lisääntyminen ja haasteiden monimutkaistuminen pakottavat monenlaisiin rooleihin, jotka eivät aina vastaa saatua koulutusta. Erkkilä-Wahtera (2015, s. 50-52) nosti tutkielmassaan esille saman näkökulman. Yhden ammattikunnan on mahdotonta selviytyä näin laajasta tehtäväkentästä, joten onnistuakseen koulu tarvitsee tukea ja yhteistyötä. Keskustelulle ja yhteistyön kehittämiselle ei kuitenkaan ole aikaa.

Yhteistyötä kotien kanssa tulisi saatujen tulosten perusteella kehittää. Huoltajien osallistaminen sekä myönteinen ja rakentava matalan kynnyksen yhteistyö on tulosten perusteella tärkeä kouluun kiinnittymistä tukeva ja poissaoloja ennaltaehkäisevä toimi. Virtanen (2017, s. 11-12) on hahmotellut kolmiportaisen tuen mallia mukailevan jäsentelyn, jolla kouluun kiinnittymistä tuettaisiin. Tiivis huoltajayhteistyö korostuu toisella tasolla, jolla pyritään kiinnittämään oppilas kouluun uudelleen. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat myös sen, että aina huoltajat eivät ole kykeneviä tukemaan nuoren koulunkäyntiä. Tämä voi johtaa ensisijaisesti huoltajalähtöisiin poissaoloihin, joille tyypillistä on, että poissaolo on nuoren vanhemmista lähtöisin ja syynä voi olla esimerkiksi koti-työt tai se, ettei vanhempi ponnistele nuoren saamiseksi kouluun. Toisaalta nuori voi myös pinnata, jolloin huoltaja ei ole usein tietoinen poissaoloista. (Pelkonen, ym., 2022, s. 289.) Rakentava ja myönteinen yhteistyö on tärkeää, jotta huoltajat pysyvät perillä koulussa tapahtuvista asioista. Poissaolotyyppien tarkoituksena ei ole leimata nuorta, vanhempia tai koulua, vaan lisätä

ymmärrystä poissaolojen luonteesta (Pelkonen, ym., 2022, s. 289). Tämä helpottaa osaltaan poissaolojen syiden tunnistamista, joka opinnäytetyössä saatujen tulosten perusteella on syiden moninaisuuden vuoksi haastavaa.

Heino (2014, s. 288-289) on kirjoittanut, että ehkäisevä lastensuojelu ei toimi, sillä resurssit eivät ole riittäviä varhaiseen tukeen ja ehkäisevään työhön. Myös kouluhenkilöstön riittämättömät voimavarat vaikuttavat yksilöiden tukemiseen ryhmässä. Tämä puoltaa opinnäytetyömme tuloksia, joissa nousi esiin vähäisten resurssien ja suurten luokkakokojen vaikuttavan negatiivisesti mahdollisuuteen huomioida oppilaita yksilöllisesti. Resursseilla on vaikutus myös työssä jaksamiseen ja voimavaroihin.

9 POHDINTA

9.1 Eettisyys

Opinnäytetyötä suunnitellessamme ja sitä tehdessämme pidimme mielessä, miksi työtä teemme, miten sen toteutamme ja mikä sen tavoite on. Valintoja ohjasi sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet, joihin olemme perehtyneet jo opintojen alussa. ”Eettinen harkinta on osa ammattikäytäntöä (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2022, s. 24).”

Opinnäytetyön tarkoitus on tukea koulun henkilökuntaa oppilaiden poissaolojen ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa. Lähtökohtana ovat siis koulun henkilökunnan kokemukset, joiden pohjalta opinnäytetyö pyrkii vaikuttamaan oppilaiden poissaoloja vähentävästi.

Käytimme lähdekritiikkiä ja pyrimme valitsemaan aineiston siten, että se antaa mahdollisimman laajan ja kattavan tietoperustan tutkittavan aiheen pohjaksi. Haastattelurunkoa suunnitellessamme kiinnitimme huomion objektiiviseen lähestymistapaan, joka ei johdattele haastateltavaa. Varmistaaksemme

luotettavan aineiston, annoimme vastaajille haastattelun lopulla täysin vapaan sanan. Näin varmistimme haastatteluaineistosta nousevan esiin myös ne näkökulmat, joita emme välttämättä olleet osanneet ottaa huomioon haastattelun teemoittelussa ja kysymyksenasettelussa. Haastateltavat ovat opinnäytetyön tuloksia tarkastellessa ammattinimikkeettömiä ja täten tunnistamattomia.

Päätökset eivät perustu vain tietoon ja kokemukseen. Eettinen harkinta on osa sosiaalialalla toimimista, jonka lisäksi päätöksentekoon vaikuttavat tunteet sekä aiempi elämänkulku ja -kokemukset. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2022, s. 25.) Aloittaessamme opinnäytetyöprosessia, omasimme tietyn alkukäsityksen valittua aihetta kohtaan. Pyrimme läpi opinnäytetyöprosessin tiedostamaan työtä koskeviin päätöksiin liittyvät taustatekijät. Erityisesti eettinen harkinta korostui haastatteluiden teko-, litterointi- ja analysointivaiheessa, sillä meidän oli pystyttävä tuottamaan aineistosta puolueettomasti jokainen esiin noussut näkökulma.

Käsittelimme ja säilytimme haastattelusta saatuja nauhoitteita ja kirjoitettuja muistiinpanoja huolellisesti ja hävitimme ne opinnäytetyön valmistuttua. Tiedostimme opinnäytetyön olevan julkinen asiakirja.

9.2 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta kuvataan usein käsittein validius ja reliaabelius. Validius arvioi, onko kohdeilmiötä mitattu tarkasti ja tutkitaanko juuri mitä oli tarkoituskin. Reliaabelius kuvaa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön luotettavaa mittaamista, jolloin mittaja, mittaustilanne tai satunnaiset tekijät eivät vaikuta tutkimustulokseen. Käsitteet ovatkin tällaisenaan haastavia soveltaa laadullisesti toteutettuun tutkimukseen. Laadullista tutkimusta tehdessä on sisäistettävä tutkimuksen luonne, jolloin käsitteitä on mahdollisuus hyödyntää. (Aaltio & Puusa, 2020, kohta Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.)

On tärkeää ymmärtää, että laadullisen tutkimuksen luotettavuus ei kuitenkaan rajoitu vain validiuden ja reliaabeliuden käsitteisiin. Tutkijan asema

laadullisessa tutkimuksessa on usein vuorovaikutteinen ja tutkimusprosessiin liittyy paljon kysymyksiä ja päätöksentekoa. Siksi luotettavuuden arvioinnissa käytetään ajatusta siirrettävyydestä. Tällä tarkoitetaan pohdintaa siitä, olisivatko tutkimustulokset mahdollisia toisessa tutkimusympäristössä. (Aaltio & Puusa, 2020, kohta Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.)

Luotettavuuden arviointia parantaa tutkimuksen eri vaiheiden avaaminen, sillä tutkittavan aiheen valinta perustuu osaltaan omaan motivaatioon sekä henkilökohtaisiin näkemyksiin ja ymmärrykseen aihetta kohtaan. Haastattelun käyttö tutkimusmetodinä on perusteltava erityisesti tutkimustavoitteen näkökulmasta. (Aaltio & Puusa, 2020, kohdat Laadullisen tutkimuksen luotettavuus ja Luotettavuustarkastelu tutkimusprosessin eri vaiheissa.)

Olemme opinnäytetyöprosessin aikana reflektoineet tekemiämme päätöksiä ja valintoja sekä avanneet työn eri vaiheita luotettavuuden parantamiseksi. Laajan lähdeaineiston käyttö ja saturaation eli kylläisyysajatuksen kautta valittu haastateltavien määrä tukevat luotettavan tutkimustuloksen saavuttamista. Haastattelun koimme aiheeseen valitun näkökulman kannalta parhaaksi tiedonkeruumetodiksi, mutta halusimme varmistaa mahdollisimman objektiivisen tulosten tarkastelun käyttämällä sitaatteja. Näin haastattelussa noussut näkökulma on työssämme juuri kuten se on sanottu.

Haastattelurunkoa tarkastellessa pohdimme teemojen jaottelun ja kysymyksenasettelun vaikutusta luotettavien tutkimustulosten saamiseen. Olisimme voineet teemoittaa kysymysrunгон tutkimuskysymysten pääteemojen mukaan ennaltaehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen ja kehitystyöhön, sillä teema-haastattelu nojaa vahvasti ennalta valittuihin teemoihin. Tällöin aineiston kerääminen olisi ollut sujuvampaa. Toisaalta kysymykset muovautuivat haastateltavan mukaan. Kasvokkain tekemämme puolistrukturoidut haastattelut mahdollistivat varmistuksen, että haastateltava ymmärsi kysytyn kysymyksen. Olisimme voineet kuitenkin avata kysymyksissä käytettyä termistöä, jolloin varmistamme jokaisen ymmärtävän käsitteet samalla lailla.

Tutkimustulosten siirrettävyyttä tarkastellessa olemme pyrkineet peilaamaan ja linkittämään saatuja tuloksia aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja teoriatietoon. Nostimme esiin sekä yhtäläisyydet että eroavaisuudet tai näkökulmat, joita ei aikaisemmissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa ole mahdollisesti ilmennyt.

9.3 Jatkotutkimuksen ja kehittämisen mahdollisuudet

Opinnäytetyömme tulokset mahdollistavat jatkotutkimuksen monesta eri näkökulmasta ja aihealueesta tarkasteltuna. Poissaolojen monisyinen tausta ja niihin puuttumisen valtakunnallinen sirpaleisuus vaatii tutkimuksen tekemistä monista näkökulmista ja laajalla pohjatiedolla.

Hyvinvointialueiden sosiaalipalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö perustuu tulosten mukaan lähinnä oppilashuollon kanssa tapahtuvaan työskentelyyn. Muiden sosiaalihuollon palveluiden kanssa tehtävää yhteistyötä kaivataan haastatteluiden perusteella huomattavasti enemmän, joten sen kehittämiseen keskittyvä tutkimus olisi tarpeen. Aihetta tulisi tarkastella sekä hyvinvointialueen että koulun näkökulmasta, jolloin olisi mahdollisuus löytää molempia osapuolia palveleva yhteistyömalli.

Huoltajien osallistaminen ja heidän kanssaan tehtävä yhteistyö nousi myös kehityskohteeksi. Yhtenäisiä keinoja ja osallistavia toimintatapoja voisi kehittää yhteistyössä huoltajien kanssa ja heidän näkemystään hyödyntäen, jotta toimet olisivat mahdollisimman vaikuttavia.

Kehitteillä olevien ja jo kehitettyjen poissaolomallien vaikuttavuutta ja käyttökokemuksia voisi tutkia, kun ne on valtakunnallisesti vakiinnutettu ja niiden käytöstä on saatu tarpeeksi kokemusperäistä tietoa. Aihe mahdollistaa pitkällä aikavälillä tehtävän tutkimuksen. Myös kehitystyön toteuttamistapa itsessään vaatisi tutkimusta, jotta sisäisestä tarpeesta nousevat kehityskohteet olisi mahdollista juurruttaa juuri kohdeorganisaation tarpeita vastaaviksi ja täten toimintaan vaikuttaviksi.

9.4 Oma oppiminen

Henkilökohtainen ammatillinen oppiminen ei rajoittunut vaan poissaoloaiheeseen, vaan yhteistyön merkitys sekä oman toiminnan ja ajattelutapojen reflektointi nousivat merkittäväksi osaksi oppimiskokemusta. Opinnäytetyön tekeminen opetti myös yleisesti tutkimuksen tekemiseen liittyviä käytänteitä ja huomioon otettavia asioita.

Aihetta oli tarpeen tarkastella monen eri tason kautta. Valtakunnallinen viitekehys, kaupunkitason rakenne, yhteisön toiminta ja yksilön kokemukset tuli ottaa huomioon aihetta tarkastellessa. Aiheeseen perehtyminen avarsi huomattavasti vaikuttavuussuhteiden ja syy-seuraus-suhteiden ymmärtämistä. Jokaisen tason ja yksilön rooli on merkittävä ja sillä on laaja vaikutuspiiri, joka ei välttämättä näy aina ulospäin.

Työn tekeminen vaati itsenäistä ja järjestelmällistä työskentelyä, joissa oman ajan hallinta ja omien resurssien jatkuva arviointi oli merkittävässä roolissa. Opimme tunnistamaan prosessissa omia vahvuuksiamme ja refleктоimaan, minkälainen työskentelytapa sopii meille parhaiten. Opinnäytetyö on ollut työmäärältään opintojen suurin yksittäinen projekti, ja tämä osoitti meidän selviytyvän myös vaativimmista tehtävistä. Itseluottamustamme lisäsi myös onnistuminen omien tavoitteiden saavuttamisessa. Pysyimme sovituksessa aikataulussa ja teimme työn, jonka lopputulokseen olemme tyytyväisiä.

Pohdimme, jaammeko oman oppimisen osuuden molemmille henkilökohtaisesti kirjoitettavaksi, mutta aiheesta keskusteltuamme päädyimme kirjoittamaan yhden kokonaisuuden, sillä oppimisen kokemuksemme oli hyvin samankaltainen. Opinnäytetyön tekeminen on ollut tiivis ja opettavainen prosessi. Työn kirjoitettuaamme ja prosessin läpikäytyämme koemme olevamme valmiimpia toimimaan sosiaalialan ammattilaisina.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. <https://www.el-library.com>
- Ennaltaehkäisyprojektiryhmä. (n.d.) Koulukunnossa hanke (2021-2022). Haettu 22.5.2023 osoitteesta <https://www.koulukunnossa.fi/lasnaolomalli/>
- Erkkilä-Wahtera, T. (2015). Koulun ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä ”Erityisopetuksen ja lastensuojelun pitäisi olla se terävä yhteistyön kärki” [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201508212727>
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 (5. painos s. 209-231). PS-kustannus.
- Eskola, J., Lätti, J & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 (5. painos s. 27-51). PS-kustannus.
- Heino, T. (2014). Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Huhtanen, K. (2007). Kun huoli herää; Varhainen puuttuminen koulussa. PS-kustannus.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. (7.9.2022). Koulupoissaolojen ehkäisyyn tarvitaan selkeitä suuntaviivoja sekä oppilaiden ja huoltajien osallisuuden vahvistamista. Haettu 19.4.2023 osoitteesta <https://karvi.fi/2022/09/07/koulupoissaolojen-ehkaisyyn-tarvitaan-selkeita-suuntaviivoja-seka-oppilaiden-ja-huoltajien-osallisuuden-vahvistamista/>
- Kearney, C.A. (2016). Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.
- Kearney, C.A., Benoit, L., González, C. & Keppens, G. (7.11.2022) School attendance and school absenteeism: A primer for the past, present, and theory of change for the future. Frontiers in Education. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.1044608>
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 (5. painos s. 73-86). PS-kustannus.
- Liedon kaupunki. (4.10.2022). Taatilan yhtenäiskoulun yläaste. Suomi.fi <https://www.suomi.fi/palvelut/palvelupiste/taatilan-yhtenaiskoulun-ylaaste-lie-don-kaupunki/77239fe8-427e-4d4a-8493-ffb9574d47b0>

Liedon kunta. (20.11.2019). Oppilas- ja opiskeluhoitosuunnitelma sekä tuen käsikirja. <https://lieto.fi/wp-content/uploads/2020/11/Oppilas-ja-opiskeluhoitosuunnitelma-seka-tuen-kasikirja-20192.pdf>

Lieto. (n.d.) Nuorten palvelut; Nuorisotyö kouluissa. Haettu 8.9.2023 osoitteesta <https://lieto.fi/palvelut-ja-asointi/nuorten-palvelut/nuorisotyö-kouluissa/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (4.8.2023). Ryhmäyttäminen. Haettu 21.10.2023 osoitteesta <https://www.mil.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/ryhmayttaminen/>

Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, I. & Palmu, M. (2022). Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi: arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu 21.5.2023 osoitteesta https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/09/SKY-valiraportti_verkkosivuille.pdf

Markkanen, E-L. (2022). Opetusvelvollisuuteen sitomaton henkilöstöresurssi: Opetusvelvollisuuteen sitomattomat työntekijät. Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi; Alustavia Arviointituloksia ja kehittämissuosituksia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu 4.10.2023 osoitteesta https://okm.fi/documents/1410845/119499833/Karvi_arviointi_kev%C3%A4twebinaari12052022.pdf/07e37c7e-00cf-b2ab-07d4-ce642581affb/Karvi_arviointi_kev%C3%A4twebinaari12052022.pdf?t=1652694599689

Markkanen, E-L., Saarinen, J. & Rumpu, N. (2022). Toimintamallit poissaolojen ehkäisemiseen, puuttumiseen ja seurantaan perusopetuksessa: Sitouttavan koulu yhteistyön alkukartoituksen tuloksia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu 19.10.2023 osoitteesta https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0322.pdf

Markkanen, E-L & Pusa, A-M. (2023). Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi: arvioinnin loppuraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu 2.9.2023 osoitteesta https://karvi.fi/wp-content/uploads/2023/08/Karvi_2023.pdf

Mäntyneva, M. (2016). Hallittu projekti: Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Helsingin seudun kauppakamari.

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. (2020). Kouluakäymättömyys Suomessa: Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kouluakaymattomyys_suomessa_0.pdf

Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opintopolku. Haettu 21.5.2023 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/430064>

Opetushallitus. (10.9.2020). Noin 4000 yläkoululaisella jatkuvasti paljon poissaloja koulusta. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/noin-4000-ylakoululaisella-jatkuvasti-paljon-poissaoloja-koulusta>

Opetushallitus. (2.8.2022a). Perusopetukseen osallistuminen ja poissaolot 1.8.2022 alkaen. Haettu 19.4.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetukseen-osallistuminen-ja-poissaolot-182022-alkaen>

Opetushallitus. (7.9.2022b). Koulujen keinoja puuttua poissaoloihin yhtenäistetään ja vahvistetaan. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/koulujen-keinoja-puuttua-poissaoloihin-yhtenaistetaan-ja-vahvistetaan>

Opetushallitus. (8.3.2023a). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita on päivitetty – tavoitteena ennaltaehkäistä ja vähentää koulupoissaoloja. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteita-paivitetty-tavoitteena-ennaltaehkaista-ja>

Opetushallitus. (n.d.-a). Oppilaan poissaolot ja arviointi. Haettu 24.4.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaan-poissaolot-ja-arviointi>

Opetushallitus. (n.d.-b). Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Haettu 24.4.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>

Opetushallitus. (14.8.2023b). Koulupoissaoloja koskevat perustemuutokset tulivat voimaan elokuun alussa – Opetushallitus tukee muutosten käyttöönottoa koulutuksilla ja tukimateriaaleilla. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/koulupoissaoloja-koskevat-perustemuutokset-tulivat-voimaan-elokuun-alussa>

Opetushallitus. (n.d.-c). Oppilaanohjaus perusopetuksessa. Haettu 8.9.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaanohjaus-perusopetuksessa>

Opetushallitus. (n.d.-d). Sitouttava kouluysteistyö. Haettu 8.10.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/hankkeet/sitouttava-kouluysteistyö>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Haettu 30.8.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287#Pidm45843168479984>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. Haettu 24.4.2023 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>

Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. (2010). Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintaan: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ehkaisevan-lastensuojelun-kirjava-todellisuus.pdf>

Perusopetuslaki 628/1998. Haettu 21.5.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Pelkonen, J. & Virtanen, T. (2021). Nuorten koulu-poissaolot: kurkistus koulu-poissaolokäsitteisiin ja -tekijöihin sekä tukitoimiin. Niilo Mäki instituutti. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77915/Puheenvuoro_NMI_3.12.2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pelkonen, J., Kiuru, N. & Virtanen, T. (2022). Miksi yläkoululainen on poissa koulusta? Integroiva kirjallisuuskatsaus koulu-poissaolotyypppeihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä. *Kasvatus*, 53(3), 287–303. <https://doi.org/10.33348/kvt.120236>

Pulkkinen, M & Juhanpelto, R. (2017). Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Edita.

Puustinen, M. (2020). Sosiaaliset suhteet edistävät aivojen ja mielen terveyttä. *Psykologilehti*. <https://psykologilehti.fi/sosiaaliset-suhteet-edistavat-aivojen-ja-mielen-terveytta/>

Salakari, M. (2021). Yhdessä onnistumme – yhteisöllisyys on työn voimavara. Turun Ammattikorkeakoulu. <https://talk.turkuamk.fi/puheenvuoroja/yhdessa-onnistumme-yhteisollisyys-on-tyon-voimavara/>

Sitouttavan koulu yhteistyön kehittämishanke. (2023). Kouluvalmentajatyön käsikirja; Opas opetukseen sitoutumattoman toimijan työskentelyyn koulussa. Haettu 6.10.2023 osoitteesta <https://heyzine.com/flip-book/e9e95f9b6a.html#page/1>

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2022). Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. (3. painos). <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

Varhaisen puuttumisen ja vahvan tuen projektiryhmä. (n.d.) KouluKunnossa hanke (2021-2022). Haettu 22.5.2023 osoitteesta <https://www.koulukunnossa.fi/lasnaolomalli/#varhainen-puuttuminen>

Virtanen, T. (2017). Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti. Niilo Mäki -säätio. <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/08/virtanen.pdf>

Wallin, A. (2011). Sosiaalityö koulussa; Avaimia hyvinvointiin. Tietosanoma.

Ylönen, M-L. (2007). Lastensuojelun positio koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201208272250>

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELURUNKO

TEEMAT

Haastateltavan ajatus omasta työstä

- Esittelisitkö itsesi?
- Millaisessa roolissa toimit oppilaiden koulupoissaolojen ennaltaehkäisevässä työssä? Entä varhaisessa puuttumisessa?
- Koetko työsi poissaolojen ennaltaehkäisyssä merkittäväksi?
- Koetko osaamisesi/voimavarasi riittäväksi poissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen?

Koulun yhtenäiset toimet ja keinot

- Millä tavalla koet ennaltaehkäisevän työn toteutuvan tällä hetkellä yleisesti koulussa? Mitkä toimet tukevat mielestäsi oppilaiden hyvinvointia?
- Onko mielestäsi yhteisiä toimia ja keinoja riittävästi, joilla ennaltaehkäistä ja puuttua varhaisesti oppilaiden poissaoloihin? Ovatko ne toimivia?
- Millaisena koet koulun sisäisen yhteistyön muiden ammattiryhmien edustajien kanssa tällä hetkellä (opettaja, kuraattori, opinto-ohjaaja, nuorisotyöntekijä, rehtori)?
- Tehdäänkö yhteistyötä tarpeeksi vai onko puutteita?

Kehitystyö

- Millaisilla keinoilla ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista voisi kehittää sinun mielestäsi?
- Onko mielestäni asioita, joista ei puhuta tarpeeksi ja ne tulisivat ottaa huomioon kehitystyössä?

Vapaa sana

- Haluatko nostaa vielä jotain aiheeseen liittyen, mitä emme huomanneet haastattelun aikana kysyä?